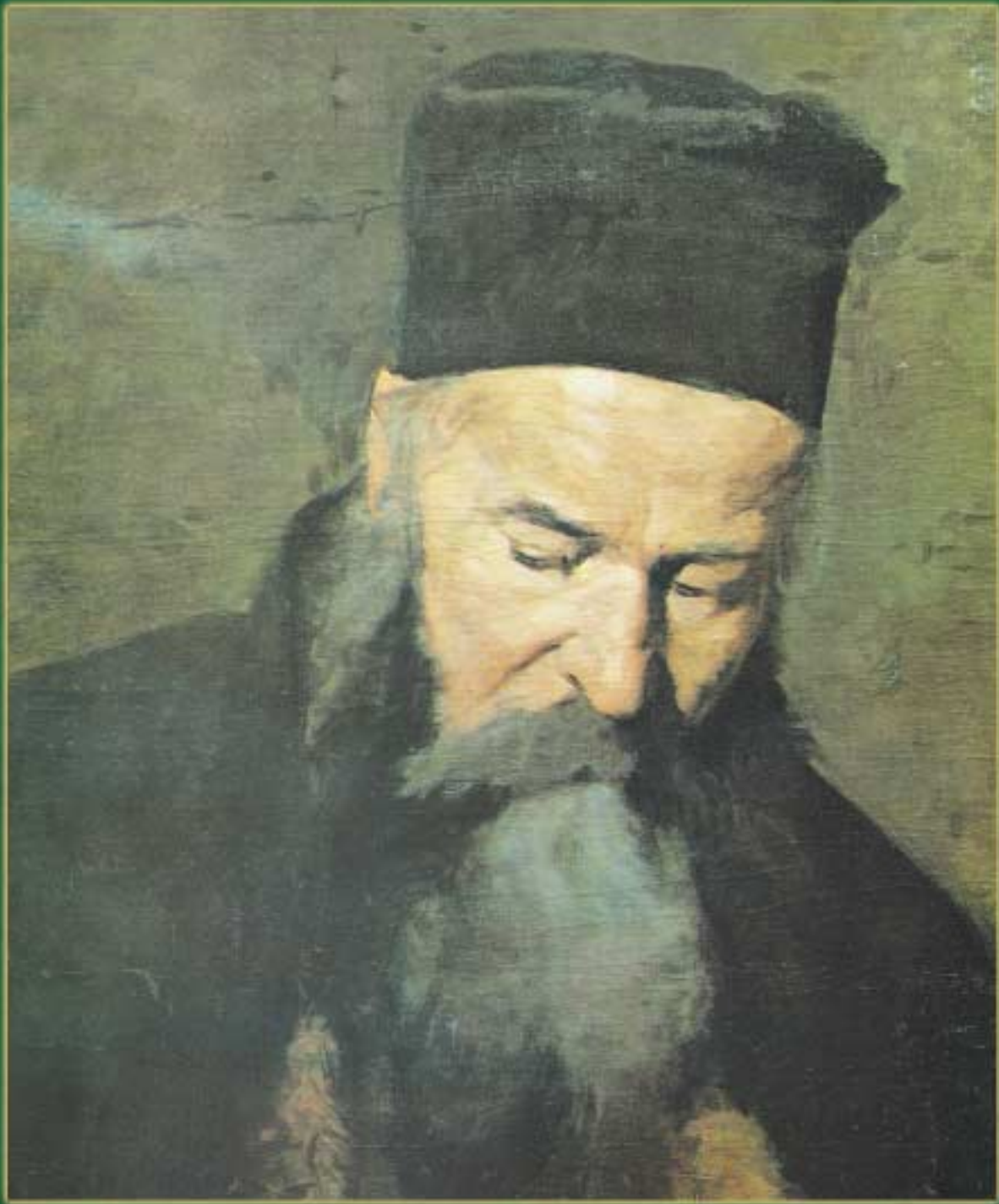

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΙΕΡΕΙΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΕΤΟΣ ΝΑ΄ • ΤΕΥΧΟΣ 4 • ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2002

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟΠΝΟΟ ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΤΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΚΡΗ

Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου σελ. 3-6

Η ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΩΝ

Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
κ. Χριστόδουλου σελ. 7-11

Ο ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΣ ΣΤΑΡΕΤΣ

Μιχάλη Μακράκη,
Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου σελ. 12-13

Η ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΝΟΡΙΑ

Θεοδώρου Ψαριώτη σελ. 14-15

Ο ΜΑΚ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΑΚΟΝΟΥΣ

σελ. 16-18

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ἢ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ;

Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου,
Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου σελ. 19-21

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ

Ἀρχιμανδρίτου Γρηγορίου Κωνσταντίνου σελ. 22-23

Η ΑΥΘΕΝΤΙΑ ΤΗΣ ΠΑΛΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

Ἀρχιμανδρίτου Κυρίλλου Κωστοπούλου σελ. 24-25

ΔΕΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ

Πρεσβ. Θεοφάνη Ραπτόπουλου σελ. 26-27

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Μανώλη Μελινοῦ σελ. 28-29

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ

σελ. 30-31

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

Ὁ παπᾶς Ἐργο
τοῦ Πολυχρόνη Λεμπέση

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Μηνιαίο περιοδικό γιὰ τοὺς ἱερεῖς

Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21 ΑΘΗΝΑ

Τηλ: 010 72.18.308, Fax: 010 72.18.336

Διεύθυνση Διαδικτύου τῆς Ἐκκλησίας

<http://www.ecclesia.gr>

Ἡλεκτρονικὴ διεύθυνση:

e-mail: iera-synodos@ecclesia.gr

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ

τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης
Ἑλλάδος κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ὑπὸ τοῦ Κλάδου Ἐκδόσεων
τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καὶ Μορφωτικῆς
ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ

Εὐάγγελος Π. Λέκκος

Θεολόγος, Νομικός

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ

Εὐάγγελος Δ. Θεοδώρου

Ὁμότ. Καθηγητῆς Παν/μίου Ἀθηνῶν
Τακτικὸ μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀκαδημίας
τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Τεχνῶν

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ - ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ
Ἀριστομένης Μαρσάγγας, Διδάκτωρ Παν/μίου

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Χρήστος Καραγιάννης, Μ. Th.

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ-ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ -
ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΙ-ΕΚΤΥΠΩΣΗ-ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ

<http://www.livanis.gr>

Σόλωνος 98, 106 80 Ἀθήνα

Τηλ.: 010 3661200, Fax: 010 3617791

Τὸ μεγαλόπνοο ἀνακαινιστικὸ ἔργο τοῦ πατρὸς Γεωργίου Μακρῆ

(Ἐπισημάνσεις ἐξ ἀφορμῆς τῆς 130ετηρίδος
τῆς γεννήσεως καὶ τῆς 60ετηρίδος τοῦ θανάτου αὐτοῦ)

Ε΄

Τοῦ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

18. Ὁ π. Μακρῆς εἶχε τὴν ὀρθὴ ἀντίληψιν ὅτι τὸ ποιμαντικὸ ἔργο στὰ πλαίσια τῆς ἐνορίας εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπεκτείνει τις δυναμικές του διαστάσεις συνδεόμενον μὲ τις ὑπερ-ενοριακές δραστηριότητες διαφόρων συλλόγων καὶ σωματείων, οἱ ὁποῖες, ὅσον ἀφορᾶ στοὺς πρωτογενεῖς (ἀγιαστικούς) ἢ δευτερογενεῖς (πολιτιστικούς) σκοποὺς τῆς ἐνορίας, ἀλληλοπεριχωροῦνται ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει μὲ αὐτοὺς καὶ ὑποβοηθοῦν τὴν καλύτερη καὶ πληρέστερη πραγμάτωσί τους. Γι' αὐτὸ δὲν περιορίσθηκε στὸ νὰ ἰδρύσῃ τὴν μνημονευθεῖσα ἤδη «Χριστιανικὴ Ἀδελφότητα Ἐποικοδομῆς καὶ Ἐλπίδος» (Χ.Α.Ε.Ε.), ἀλλὰ ἐνεψύχωσε καὶ μερικὰ ἄλλα σωματεῖα ἢ συλλόγους. Διετέλεσε Πρόεδρος τοῦ γνωστοῦ πανελληνίου ἀκτινοβολίας Συλλόγου «Ἀνάπλασις» (1934-1935), ὅπως καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη συνεργάτης τοῦ λαμπροῦ ὁμωνύμου περιοδικοῦ τῆς. Ἐπίσης, ἐνίσχυσε μὲ τὴν ἐμφυχωτική συνεργασία του τὴν λειτουργικὴ, κατηχητικὴ, κηρυκτικὴ καὶ φιλανθρωπικὴ-διακονικὴ δρᾶσι τοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1898 ἰδρυθέντος πειραϊκοῦ Συλλόγου «Ἀγάπη», πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ μακαριστὸς Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος τὸ 1923 ἐξ ἀφορμῆς τῆς 25ετηρίδος αὐτοῦ ἐξέφρασε «τὴν ἄκραν εὐαρέσκειαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸν δίκαιον ἔπαινον» αὐτῆς.

Πρέπει ἔπειτα νὰ ἀναφερθῇ ὅτι ὁ π. Μακρῆς συνετέλεσε στὴ δημιουργία πνευματικῆς καὶ πολιτιστικῆς κινήσεως στὸν Πειραιᾶ, διότι ἦταν ἓνας ἐκ τῶν Ἰδρυτῶν τοῦ ἀκτινοβόλου «Πειραϊκοῦ Συνδέσμου», ὁ ὁποῖος μέχρι σήμερα ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι

σημαντικὸ κοινωνικὸ καὶ πολιτιστικὸ ἔργαστήριον καὶ θὰ πρέπει νὰ συνεχίξῃ τὴ δρᾶσι του ὑπὸ τις εὐλογίες τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Πειραιῶς. Ὁ γράφων μὲ συγκίνησι φέρει στὴ μνήμη του μερικὲς ἀπὸ τις διαλέξεις, τις ὁποῖες ἤδη ὡς μαθητῆς τῶν τελευταίων τάξεων τοῦ τότε Γυμνασίου (σημερινοῦ Λυκείου) ἄκουσε μέσα στὴν ὠραία μεγάλη Αἴθουσα τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ πνευματικοῦ φάρου, ποὺ ἀπὸ τὸ κέντρο τοῦ Πειραιῶς ἐκπέμπει τὸ φῶς του.

19. Ὁ πατὴρ Γεώργιος Μακρῆς συνετέλεσε σημαντικῶς στὴ διάδοσι τοῦ ιδεώδους τῆς ἔμπρακτης χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ κοινωνικῆς διακονίας. Εἶναι γνωστὴ ἢ προσφορὰ τῆς πολύπτυχης διακονικῆς μέριμνάς του γιὰ τοὺς ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας πρόσφυγες, ποὺ εἶχαν ἐγκατασταθῆ σὲ σειρὰ ἀπὸ παράγκες, ποὺ βρίσκονταν μέσα στὰ ὄρια τῆς ἐνορίας τοῦ ἁγίου Βασιλείου Πειραιῶς.

Στὸ «Καταστατικὸ Πρόγραμμα» τῆς Χ.Α.Ε.Ε. ὁ φωτισμένος αὐτὸς ἱερεὺς εἶχε προβλέψει ἰδιαίτερος τὴν ἴδρυσι «Τμήματος (γυναικῶν) Ἀδελφῶν τῶν Ὀλιβομένων» καὶ τὴν ἴδρυσι «Σχολείου τοῦ ἁγίου Βαβύλα» (Νηπιαγωγείου).

Κατὰ τὴν περίοδο τῆς Κατοχῆς πολλὰ πνευματικὰ τέκνα τοῦ π. Μακρῆ σὲ ἀγαστὴ συνεργασία μὲ ἐκλεκτὰ στελέχη τῶν ἄλλων χριστιανικῶν κινήσεων ἐνεψύχωσαν τὰ ἐνοριακὰ τμήματα τοῦ πειραϊκοῦ Παραρτήματος τῆς «Προνοίας Στρατενομένων», ποὺ προσέφερε ἀνεκτίμητες ὑπηρεσίες στὶς οἰκογένειες τῶν στρατιωτῶν ὑπὸ τὴν καθοδήγησι τοῦ διευθύνοντος τὸ Παράρτημα αὐτὸ μακα-

ριστού Ἀρχιμανδρίτου π. Χριστοφόρου Παπουτσοπούλου. Ἀπὸ τὰ πνευματικὰ αὐτὰ τέκνα τοῦ π. Μακρῆ, πού προσέφεραν πολλές ὑπηρεσίες στὴν «Πρόνοια Στρατευομένων», ἀναφέρω δειγματοληπτικῶς τοὺς ἀειμνήστους δικηγόρους Γεώργιο Μπουγάτσο καὶ Γεώργιο Παρασκευόπουλο, τὴν μακαριστὴ Ἀγλαΐα Χατζιδάκη καὶ τὸν ἀείμνηστο ἀδελφό της ἰατρὸ Σοφοκλῆ Χατζιδάκη, ὁ ὁποῖος προσέφερε τὶς ὑπηρεσίες του καὶ στὸ πειραϊκὸ Παράρτημα τοῦ «Ἐθνικοῦ Ὁργανισμοῦ Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης» (Ε.Ο.Χ.Α.), ὅπως ἀργότερα ἐνεψύχωσε καὶ τὴν διευθυνομένη ἀπὸ αὐτὸν «Χριστιανικὴ Ἀλληλεγγύη» τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν.

Ὁ γράφων, πού ἐργάσθηκε τόσο στὴν «Πρόνοια Στρατευομένων», ὅσον καὶ στὸν Ε.Ο.Χ.Α., διατηρεῖ ἰδιαίτερη ἀνάμνησι τῆς ἔμπρακτης χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ τοῦ ἀειμνήστου ἐμπόρου Ἀθανασίου Γαῤῥᾶ, ὁ ὁποῖος, ἦταν ἐκλεκτὸ πνευματικὸ τέκνο τοῦ παπα-Μακρῆ, ἔψαλλε κοντὰ του καταλυτικὰ, εἶχε μεγάλες ὀργανωτικὲς καὶ πρακτικὲς διακοινικὲς ἰκανότητες καί, —ἂν καὶ δὲν εἶχε γυμνασιακὴ μόρφωσι—, διάβαζε πολὺ καὶ εἶχε μεγάλη χριστιανικὴ σοφία, μελετοῦσε τοὺς Πατέρες καὶ εἶχε στὴ βιβλιοθήκη του πολλοὺς τόμους τῆς Πατρολογίας Migne, τοὺς ὁποῖους, παρακινούμενος ἀπὸ τὸν θεολόγο Νικ. Μπουγάτσο, ἀγόραζε ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰ Παλαιοπωλεῖα τῶν Παρισίων. Ἦταν πρότυπο «λαϊκῆς εὐσεβείας» καὶ χριστιανικῆς ἀγάπης.

Σήμερα ἡ παράδοσις τοῦ ὀργανωμένου φιλανθρωπικοῦ ἔργου τῆς κινήσεως τοῦ παπα-Μακρῆ συνεχίζεται ἀπὸ τὴν ἀνεξάρτητὴ Ἀδελφότητα «Ἁγία Σκέπη», πού ἰδρύθηκε τὸ 1965 ἀπὸ μέλη τῆς Χ.Α.Ε.Ε. με ὄθησι, πού δόθηκε ἀπὸ τὸν μακαριστὸ Μητροπολίτη Ναυπακτίας Δαμασκηνὸ καὶ ἀπὸ τὸν κύριο ἐμψυχωτὴ τοῦ ἔργου Γεώργιο Παρασκευόπουλο. Ἡ Ἀδελφότης αὐτὴ σὲ ἰδιόκτητο μεγάλο διαμέρισμα τοῦ Πειραιῶς συντηρεῖ τὴ λεγόμενη «Σκέπη Κοριτιοῦ», πού χαρίζει οἰκογενειακὴ ἀτμόσφαιρα καὶ ζωὴ σὲ κοινωνικῶς ἐμπερίστατα κορίτσια, πού βρῖσκουν ἀληθινὴ μητρικὴ ἀγάπη καὶ στοργή

στὸ πρόσωπο τῆς ὑπεύθυνης τῆς «Σκέπης» κυρίας Σταματίας Λιούλια καὶ ἄλλων ἐκλεκτῶν κυριῶν, πού συμπαρίστανται στὸ ἔργο αὐτό.

Τὸ κοινωνικὸ ἐνδιαφέρον διαπρεπῶν πνευματικῶν τέκνων τοῦ π. Μακρῆ ἐμπλούτισε καὶ ἐμψύχωσε τὴν ἀπὸ χριστιανικὴ σκοπιὰ μελέτη κοινωνικῶν θεμάτων, ἢ ὁποῖα γινόταν εἴτε σὲ ἐσπερινὲς συνεστιάσεις ἐργασίας, εἴτε σὲ χριστιανικοὺς κοινωνικοὺς κύκλους, πού εἶχαν ὀργανωθῆ ἀπὸ τὸν μακαριστὸ Καθηγητὴ καὶ Ἀκαδημαϊκὸ Παναγιώτη Μπρατσιώτη.

20. Γενικῶς εἶναι βέβαιοι, ὅτι με τὴν ἐπίδρασι μερικῶν πνευματικῶν τέκνων τοῦ π. Μακρῆ ἔγιναν πνευματικὲς ὠσμωτικὲς κατεργασίες, πού συνετέλεσαν στὴν ἀνάδυσιν νέων προοπτικῶν καὶ νέων τομέων συγχρονισμένης καρποφόρου ἱεραποστολικῆς ἐργασίας, σὲ μετακινήσεις στελεχῶν τῶν ὑπαρχουσῶν κινήσεων πρὸς νέες Ἀδελφότητες ἢ ἐκκλησιαστικὲς δραστηριότητες μεγάλου ἢ μικροῦ βεληνεκοῦς, σὲ στελέχωσι Ἱερῶν Μονῶν καὶ τῆς Ἱεραρχίας με πρώην ἐκλεκτὰ μέλη χριστιανικῶν ἱεραποστολικῶν σωματείων, σὲ δημιουργία σταθερῶν γεφυρῶν μεταξὺ Ἱ. Μητροπόλεων ἢ Ἐνοριῶν καὶ Ὁργανώσεων καὶ σὲ πολυεπεὶς γόνιμες πνευματικὲς ἀλληλεπιδράσεις καὶ ἀλληλοπεριχωρήσεις. Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀναμφισβήτη ἐκκλησιαστικὴ —καὶ ὄχι παρεκκλησιαστικὴ ἢ ἐξωεκκλησιαστικὴ— πραγματικότης, πού θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ ἀμφισβητηθῆ εἴτε ἀπὸ ἔχοντες πνευματικὲς προκαταλήψεις, μυωπίες καὶ δαλτωνισμοὺς εἴτε ἀπὸ στοχαστές, πού παρασύρονται σὲ ἐκδηλώσεις ὑποσυνείδητου «γευτσαρισμοῦ», λησμονώντας ὅτι δὲν πρέπει νὰ συγχέωμε τὰ ἀναπόφευκτα σὲ ἀνθρώπους λάθη με τὶς ὑγιεῖς προθέσεις τους.

21. Ὁ π. Γεώργιος Μακρῆς εἶναι γνωστὸς ὡς δημοσιογράφος, ἀρθρογράφος, λογοτέχνης καὶ συγγραφεὺς οἰκοδομητικῶν ἔργων. Γνωστὰ αὐτοτελῆ δημοσιεύματά του, μερικὰ ἐκ τῶν ὁποῖων ἐκδόθηκαν μετὰ τὸ θάνατό του, εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) *Περὶ συντριβῆς καρδίας, τοῦ ἱεροῦ Ἀύγουστίνου*, ἀφιερωμένον «τῇ τοῦ Χριστοῦ νύμφῃ, Μιᾶ, Ἁγία, Καθο-

λική και Ἀποστολική Ἐκκλησία» (Πειραιεύς 1890). 2) *Λειτουργική* (Πειραιεύς 1896· κυκλοφορήθηκε ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐκδότου Γ. Ζ. Δημητρακόπουλου). 3) *Περὶ Κυριακῆς Ἀργίας καὶ ἀγιασμοῦ αὐτῆς* (Πειραιεύς 1896). 4) *Καταστατικὸν Πρόγραμμα τῆς Χριστιανικῆς Ἀδελφότητος Ἐποικοδομῆς καὶ Ἐλπίδος* (Πειραιεύς 1924 ἀνωνύμως· 1944 ἐντύπως καὶ ἀνωνύμως). 5) *Ὁδηγὸς ἐξομολογουμένου Χριστιανοῦ* (Ἀθῆναι 1948, ἐκδ. τοῦ περιοδικοῦ «Ἐνορία»). 6) *Ὁ Ἀγιασμὸς ἡμῶν* (Ἀθῆναι 1948, ἐκδ. «Ἐνορίας»). 7) *Τερά Ἀκολουθία εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς Θεοτόκου «Ἄξιόν ἐστιν»* (11 Ἰουνίου) (ψαλλόταν κατ' ἔτος στὸν Ἱ. Ναὸ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου Πειραιῶς).

Περιοδικά, ποὺ ἐκδόθηκαν ἀπὸ τὸν π. Μακρῆ εἶναι τὰ ἑξῆς: α) *Χριστιανικὴ Ἀλήθεια* (Πειραιεύς, Α' περίοδος 1893-1897 καὶ Β' περίοδος 1898. β) «*Ἀναμόρφωσις*» (Πειραιεύς, ἑβδομαδιαῖο 1898-1904. Τὸ περιοδικὸ αὐτό, ποὺ ἐξέδωσε μερικὰ Ἡμερολόγια, εἶχε ἐπιφανεῖς συνεργάτες, ὅπως τὸν ἅγιο Νεκτᾶριο Κεφαλαῖ, καὶ ἄσκησε ἐπίδρασι στὸν νεαρὸ Παναγιώτη Τρεμπέλα, ποὺ διάβαζε στὴν Πάτρα τὰ ἐξαίρετα ἄρθρα τοῦ π. Μακρῆ καὶ τῶν ἄλλων συνεργατῶν του. Ἐπανεκδόθηκε ἀργότερα (1955-1959) ὡς μηνιαῖο περιοδικὸ ἀπὸ τὸν αἰμίμηστο υἱὸ τοῦ π. Μακρῆ θεολόγο Σπυρ. Μακρῆ, Διευθυντὴ τοῦ Ἀνωτέρου Ἐκκλησιαστικοῦ Φροντιστηρίου τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, καὶ ἀπὸ τὸν θεολόγο Καθηγητὴ τοῦ ἰδίου Φροντιστηρίου κ. Ἰωάννη Τιμαγένη, ὁ ὁποῖος ἀπὸ μικρὸ παιδί μαθήτευσε παρὰ τοὺς πόδας τοῦ π. Μακρῆ καὶ γαλουχήθηκε πνευματικῶς ἀπὸ αὐτόν. γ) *Ἡ Σημαία τῆς Ἀνορθώσεως* (Πειραιεύς 1907).

Λαμπρὲς συνεργασίαι τοῦ π. Μακρῆ, παρόμοιαι πρὸς τὶς τοῦ περιοδικοῦ «*Ἀναμόρφωσις*» (ἄρθρα, διηγήματα, μυθιστορηματικὲς ἀφηγήσεις, ποιήματα κ.λπ.) κοσμοῦν καὶ τὶς σελίδες τῶν περιοδικῶν «*Ἀνάπλασις*» (1890 ἐξ.), «*Φωνὴ Κυρίου*» (1931 ἐξ.) καὶ «*Τερός Σύνδεσμος*». Στὸ τελευταῖο περιοδικὸ ὑπῆρξε καὶ Διευθυντῆς (1932-1937). Δημοσιεύματά του ὑπάρχουν καὶ στὴν πειραϊκὴ ἐφημερίδα «*Σφαῖρα*» (1896).

22. Θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ συνεχίσωμε μὲ τὴν παράθεσι καὶ ἄλλων λεπτομερειῶν ἐκ τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως τοῦ πατρὸς Γεωργίου Μακρῆ, ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν πρέπει νὰ παρατείνωμε ὑπὲρ τὸ δέον τὸ λόγος μας, θὰ περατώσωμε τὴν προβολὴ τῆς προσωπικότητός του, παραπέμποντας τὸν ἀναγνώστη γιὰ ἄλλες λεπτομέρειες στὸν κατάλογο τῶν Βοηθημάτων, ποὺ παραθέτομε στὸ τέλος. Μόνον ἂς ἐπιτραπῆ νὰ σημειώσωμε ὅτι τὰ λεχθέντα στὰ πέντε ἄρθρα μας δικαιολογοῦν τόσον τὸν τίτλο τους «*Τὸ μεγαλόπνοο ἀνακαινιστικὸ ἔργο τοῦ πατρὸς Γεωργίου Μακρῆ*», ὅσον καὶ τοὺς γενικοὺς καὶ ἐπιγραμματικούς χαρακτηρισμούς,

Ὁ σταυρὸς αὐτὸς εἶναι δῶρο τῆς Χ.Α.Ε.Ε. πρὸς τὸν π. Γ. Μακρῆ

ποὺ ἔγιναν γι' αὐτὸν ἀπὸ διαπρεπεῖς ἐκπροσώπους τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Θεολογίας. Τέτοιοι χαρακτηρισμοὶ δειγματοληπτικῶς εἶναι οἱ ἑξῆς:

Κατὰ τὸν αἰμίμηστο Μητροπολίτη Κορινθίας καὶ μετέπειτα Ἀρχιεπίσκοπο Ἀμερικῆς μακαριστὸ Μιχαὴλ Κωνσταντινίδη, ὁ πατὴρ Γεώργιος Μακρῆς «*προσέφερε εἰς τὸν Ἐφημεριακὸν κόσμον τῆς Ἑλλάδος ἕνα ὄλοκληρωμένον τύπον Ἐφημερίου ἱερέως*».

Ὁ αἰμίμηστος Καθηγητῆς Ἀμίλκας Ἀλιβιζάτος ἔγραψεν ὅτι ὁ πατὴρ Γεώργιος Μακρῆς «*ὑπῆρξε πρωτοπόρος*», διότι «*ἐκ κλίσε-*

ως, μελέτης και φόβου Θεοῦ ἐγένετο ὑπόδειγμα ἱερατικῆς μορφώσεως».

Ὁ μακαριστὸς Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Ἱερώνυμος Κοτσώνης ὑπεγράμμισεν ὅτι ὁ π. Γεώργιος Μακρῆς «ὑπῆρξε μία ἐκκλησιαστικὴ φυσιογνωμία ἐκ τῶν σπανίων, ἡ δὲ μορφὴ του ἔχει ἐγχαραχθῆ ἀνεξίτηλως εἰς τὰς σελίδας τῆς Ἱστορίας τοῦ νεοελληνικοῦ ἐξυγιαντικοῦ θρησκευτικοῦ κινήματος».

Ὁ ἀείμνηστος Καθηγητὴς Παναγιώτης Μπρατσιώτης τόνισε ὅτι ὁ πατὴρ Γεώργιος Μακρῆς ὑπῆρξεν «ἐκ τῶν ἀξιωτέρων ἐφημερίων, τοὺς ὁποίους ἐγνώρισεν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους μέχρι σήμερον». Ὡς «κορυφαῖος ἐν Πειραιεῖ ἐφημέριος» ἀνέπτυξε «πρωτοποριακὴν ἐνοριακὴν δράσιν».

Καὶ ὁ μακαριστὸς Καθηγητὴς Παναγιώτης Τρεμπέλας ἔγραψεν, ὅτι «ὁ ἅγιος Βασίλειος Πειραιῶς κατέστη πολὺ γρήγορα κέντρον χριστιανικῆς κινήσεως ἀξιολόγου, ὅπου ἐπισυνήχθησαν περὶ τὸν σεβαστὸν πρεσβύτερον νέοι ζηλωταὶ καλλιεργούμενοι ὑπ' αὐτοῦ πνευματικῶς, ἐκ τῶν ὁποίων διεκρίθησαν ἔπειτα εἰς τὴν θρησκευτικὴν κίνησιν τῆς πατρίδος οὐκ ὀλίγοι, δρῶντές τινες... ἀπὸ ἐπάλλεων ἐκκλησιαστικῶν καὶ δημοσιωτέρων ἀρκούντως ὑψηλῶν καὶ ὑπολογισίμων».

Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι οἱ ἐφημέριοι τοῦ Ἱ. Ν. Ἀγίου Βασιλείου Πειραιῶς, ὑπὸ τὴν αἰγίδα καὶ καθοδήγησι τοῦ προωθοῦντος τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολυπύχου ἀνακαινιστικοῦ ἐνοριακοῦ ἔργου Σεβ. Μητροπολίτου Πειραιῶς κ. Καλλινίκου, θὰ ὀργανώσουν ἐκδηλώσεις μνήμης τοῦ ἀειμνήστου ἀνακαινιστοῦ τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ Πειραιῶς ἐξ ἀφορμῆς τῆς 130ετηρίδος τῆς γεννήσεως καὶ ἰδίως τῆς –κατὰ τὸ τέλος τοῦ προσεχοῦς Αὐγούστου– 60ετηρίδος τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Ἐπίσης, ἐκφράζομε τὴ βεβαιότητα, ὅτι πολλοὶ ἐφημέριοι, ἀναγνώστες τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ, σὲ κάτι θὰ θελήσουν νὰ μιμηθοῦν τὸν ἀείμνηστο πατέρα Γεώργιο Μακρῆ.

Βοηθήματα: Ε = Περιοδικὸ «Ἐνορία» –*Εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τοῦ ἱερέως Γεωργίου Σ. Μακρῆ*, ἀρ.

43, 15 Φεβρουαρίου 1948. - Α = Περιοδικὸ «Ἀναγέννησις»– *Ἀφιέρωμα εἰς τὸν πατέρα Γεώργιον Μακρῆν*, ἀρ. 212-213, Φεβρουάριος-Μάρτιος 1973. - Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, *Ἱερεὺς Γεώργιος Μακρῆς*, Ε 53-54. – Βασιλείου, Ἐπ. Ταλαντίου (μετέπειτα Μητροπολίτου Λήμνου), *Ὁ πρωθιερεὺς Γεώργιος Μακρῆς ὡς τελεουργός*, Ε 54-55.– Ἀρχιμ. Δαμασκηνοῦ Κοτζιά (μετέπειτα Μητροπολίτου Ναυπακτίας), *Ὁ πατὴρ Γεώργιος Μακρῆς ὡς ἐξομολόγος*, Ε 58-59.– Τοῦ ἰδίου, *Ὁ ὑπηρέτης τῆς θείας ἀγάπης πατὴρ Γεώργιος*, Α 3. – Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, *Ἡ συμβολὴ τοῦ πατρὸς Γεωργίου Μακρῆ εἰς τὸ «νεοελληνικὸν χριστιανικὸν κίνημα»*, Ε 59-60.– Τοῦ ἰδίου, *Ὁ πατὴρ Γεώργιος Μακρῆς ὡς πρωτοπόρος καὶ σκαπανεὺς*, Α 5-6.– Ἱερωνύμου, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, *Μία σπανία ἐκκλησιαστικὴ φυσιογνωμία*, Α 3.– Ἀθ. Κοτταδάκη, *Συναξάρι τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα*, Ἀθῆναι 1972.– Δημ. Ἰ. Κουϊμουτσοπούλου, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου, *Ὁ πατὴρ Γεώργιος Μακρῆς* (Ἀνάμνησις), Ε 56-58.– Γεωργίου Ἐπ. Κρητικοῦ, Πρωτοπρεσβυτέρου, *Ἐπιμνημόσυνος Λόγος εἰς τὸν πατέρα Γεώργιον Μακρῆν*, Α 7. – Ε.Γ. Μ(υτιληναίου), Πρωτοπρεσβυτέρου, *Τὸ ποιμαντικὸν ἰωβηλαῖον τοῦ πατρὸς Γ. Μακρῆ*, Ε 60.– Μιχαήλ, Μητροπολίτου Κορινθίας (μετέπειτα Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς), *Πατὴρ Γεώργιος Μακρῆς*, Ε 50-51.– Νικ. Θ. Μπουγάτσου, *Ὁ πατὴρ Γ. Μακρῆς*, Α 3-4.– Τοῦ ἰδίου, *Στοιχεῖα Ἐσωτερικῆς Ἱεραποστολῆς*, Ἀθῆναι, 1953, σσ. 21-23.– Τοῦ ἰδίου, *Γεώργιος Μακρῆς*, Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 8, Ἀθῆναι 1966, σσ. 520-523.– Τοῦ ἰδίου, *Ἀφιέρωμα εἰς τὸν πατέρα Γεώργιον Μακρῆν*, Α 1-3.– Π. Ἱ. Μπρατσιώτου, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου, *Εἰς ἀληθινὸς ἐφημέριος*, Ε 55.– Τοῦ ἰδίου, *Φωτισμένη ἐφημεριακὴ καὶ δημοσιογραφικὴ δράσις*, Α 4.– Παντελεήμονος Φωστίνη, Μητροπολίτου Χίου, *Συναπαντήματα στὸ δρόμο τῆς ζωῆς*, Ἀθῆναι 1954.– Παντελεήμονος, Μητροπολίτου Ἐδέσσης καὶ Πέλλης (μετέπειτα Θεσσαλονίκης), *Ὡς ποιμὴν ψυχῶν ἐν τῇ ἐνορίᾳ του*, Ε 52-53.– Ἰωάννου Γρ. Τιμαγένους, Θεολόγου-Γυμνασιάρχου (μετέπειτα Ἐπιτίμου Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ), *Ὁ πρωτοπρεσβύτερος Γ. Σ. Μακρῆς καὶ ἡ μελέτη τῆς Ἁγίας Γραφῆς*, Ε 69-71. – Τοῦ ἰδίου, *Ὁ Τελεουργός – Ὁ Ἐξομολόγος πατὴρ Γεώργιος*, Α 8-10.– Παν. Τρεμπέλα, Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, *Ὁ πρῶτος Κατηχητής*, Α 5. (Τέλος)

Ἡ ἀπόδοση τῶν Ἀναγνωσμάτων

Τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
κ. Χριστόδουλου

Εἶναι γνωστὸν ὅτι κατὰ τὴν θεία λατρεία μας ἐκτὸς τῶν ψαλτῶν μελῶν ὑπάρχουν καὶ τὰ Ἀναγνώσματα εἴτε ἐκ τῆς Παλαιᾶς εἴτε ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἐκ τῆς Παλ. Διαθήκης εἶναι κυρίως οἱ Ψαλμοὶ καὶ οἱ Προφητεῖες, καθὼς καὶ κάποια ἀναγνώσματα ἀπὸ τὰ ἱστορικὰ καὶ τὰ ὑπόλοιπα –πλὴν τῶν Ψαλμῶν– βιβλία. Ἐκ δὲ τῆς Καινῆς Διαθήκης οἱ Πραξαπόστολοι καὶ τὰ Εὐαγγέλια. Καὶ τὰ μὲν Εὐαγγέλια ἀποδίδουν εἴτε ὁ Διάκονος εἴτε ὁ Ἱερεὺς, ἐνῶ τὰ λοιπὰ ὁ Ἀναγνώστης.

1. Ἡ χειροθεσία Ἀναγνώστου

Ἡ δαιμιλὴς χρῆση στὴν θ. λατρεία ἀναγνωσμάτων ἐπέβαλε τὴν ὑπαρξὴ ἰδίας τάξεως κατωτέρων κληρικῶν, ποὺ ὀνομάζονται Ἀναγνώστες. Αὐτοὶ ἀναγορεύονται στὸ ἀξίωμα αὐτὸ μὲ τὴν χειροθεσία, ποὺ τελεῖται ἐκτὸς τοῦ Ἱεροῦ Βήματος ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπο, καὶ ἀποβλέπει στὴν παροχὴ τῆς εὐλογίας καὶ τῆς ἀδείας πρὸς ἀνάγνωσιν στὴν Ἐκκλησία τῶν ἀναγνωσμάτων. Ὁ μέλλων νὰ χειροθετηθεῖ εἰς Ἀναγνώστην ὀφείλει νὰ γνωρίζει τί ἔργον ἀναλαμβάνει καὶ πῶς πρέπει νὰ τὸ ἐπιτελέσει. Περὶ τούτου κάμνει λόγον ἢ εὐχὴ ποὺ ἀναπέμπει πρὸς τὸν Θεὸ ὁ Ἐπίσκοπος κατὰ τὴν χειροθεσίαν Ἀναγνώστου: «Δὸς αὐτῷ τῶν θείων Σου λογίων τὴν μελέτην καὶ τὴν ἀνάγνωσιν ποιεῖσθαι, διαφυλάττων αὐτὸν ἐν ἀμέμπτῳ πολιτείᾳ».

Κατ' ἀρχὴν ἐκ τῆς εὐχῆς αὐτῆς συνάγεται ἓνα πρῶτο συμπέρασμα, ὅτι δηλ. εἶναι ἀντικανονικὴ καὶ ἀντικλησιαστικὴ ἡ συ-

νήθεια ποὺ ἔχει καθιερωθεῖ καὶ παρατηρεῖται στοὺς Ἱ. Ναοὺς μας, νὰ ἀνέρχονται δηλ. στὸ ἱεροψαλτικὸ Ἀναλόγιο διάφοροι ἄσχετοι ἄνθρωποι καὶ νὰ ἀναλαμβάνουν νὰ διαβάζουν αὐτοὶ τὰ ἀναγνώσματα, χωρὶς νὰ ἔχουν λάβει προηγουμένως χειροθεσία ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπόν τους. Δεύτερο συμπέρασμα εἶναι ὅτι ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἀναγνωσμάτων δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ τὴν γραμματικὴν ἰκανότητα τοῦ Ἀναγνώστου, ἀλλὰ εἶναι καὶ ζήτημα τῆς θείας χάριτος, ἢ ὅποια ἰκανώνει τὸν ἄνθρωπο νὰ μελετᾷ πρῶτα τὰ θεία λόγια καὶ στὴ συνέχεια νὰ τὰ ἀποδίδει γιὰ ὅλο τὸ λαὸ ποὺ ἐκκλησιάζεται. Ἡ κατανόησις τῶν θείων λογίων δὲν εἶναι τόσον ὑπόθεσις μορφώσεως κατὰ κόσμον, ὅσο εἶναι ὑπόθεσις τῆς θείας χάριτος. Οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι ἔφθασαν στὴ θέωσις καὶ στὸν ἁγιασμό μὲ πολὺ πνευματικὸ ἀγῶνα, τὸν ὁποῖον συνήθως περιγράφουν στὰ κείμενά των, καὶ ἀπέκτησαν ἀληθινὴ θεογνωσίαν χωρὶς νὰ διαθέτουν περγαμηνὲς κοσμικῶν γνώσεων καὶ πτυχία Πανεπιστημίου. Ἐνῶ καὶ τὰ ἄλλα ἱερὰ κείμενα ποὺ συνέταξαν «ὑπὸ θείου φερόμενοι Πνεύματος ἅγιοι τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι» εἶναι καρπὸς τῆς θείας ἐμπειρίας τῆς Ἐκκλησίας μας. Γι' αὐτὸ λέμε ὅτι τὰ ἱερὰ κείμενα δὲν εἶναι ἀπλὰ ἠθικολογικὰ κείμενα, ποὺ μᾶς προτρέπουν νὰ γίνουμε ἀπλῶς καλοὶ καὶ χρήσιμοι ἄνθρωποι, ἀλλὰ εἶναι «ἡ ἄνωθεν σοφία», ποὺ ἀπευθύνεται πρὸς ἐκείνους ποὺ διαθέτουν καθαρὲς αἰσθήσεις γιὰ νὰ ἀντιληφθοῦν «τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας», τὰ ὅποια ὁ Θεὸς ἔχει ἀποκρύψει «ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν» καὶ ἔχει ἀποκαλύψει στὰ κατὰ κόσμον νήπια. Δὲν νοεῖται, μὲ ἄλλα λόγια, νὰ ὑπάρ-

χει ἀναγνώστης, πού ἀναλαμβάνει νὰ ἀποδώσει τὰ ἀναγνώσματα χωρὶς προηγουμένως νὰ τὰ ἔχει ἐνστερνισθεῖ κατὰ βάθος, μελετώντας τὰ «*ἡμέρας καὶ νυκτός*», ὡς θεῖα καὶ σωτήρια λόγια. Ὅπως καὶ δὲν νοεῖται πιστὸς ἐκκλησιαζόμενος πού ζητεῖ νὰ κατανοήσῃ τὴν σοφία τοῦ Θεοῦ χωρὶς νὰ διαθέτῃ τὰ πνευματικὰ ἐκεῖνα αἰσθητήρια πού θὰ τὸν καταστήσουν ἱκανὸ νὰ προσδεχθῇ αὐτὴν τὴν σοφία. Γιὰ τοῦτο τὸ λόγο καὶ πρὶν ἀκούσουμε στὴν Ἐκκλησία τὸ κατ' ἐξοχὴν ἀνάγνωσμα, τὸ *Εὐαγγέλιο*, πού περιέχει τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου, ὁ ἱερεὺς ἀναπέμπει στὸν Θεὸ μιὰν εἰδικὴ εὐχὴ μὲ τὴν ὁποία παρακαλεῖ τὸν Κύριο νὰ λάμψῃ μέσα στὶς ψυχὰς τῶν πιστῶν «*τὸ τῆς Αὐτοῦ Θεογνωσίας ἀκήρατον φῶς*» καὶ νὰ διανοίξῃ τοὺς πνευματικούς τῶν ὀφθαλμούς «*εἰς τὴν τῶν Εὐαγγελικῶν Του Κηρυγμάτων κατανόησιν*». Καὶ τρίτον, ὁ Ἀναγνώστης ὀφείλει νὰ ζῆ βίον ἄμεμπτον, ὅπως αὐτὸ ἰσχύει γιὰ ὅλους τοὺς κληρικούς, ἀνωτέρους καὶ κατωτέρους, ὥστε νὰ μὴ γίνεταί πρόσκομμα στὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων ὁ τυχὸν ἄστατος βίος τῶν.

Κατὰ συνέπειαν, πρέπει ὁ μέλλων νὰ ἀναλάβῃ τὸ καθήκον νὰ διαβάξῃ τὰ ἀναγνώσματα στὴν Ἐκκλησία νὰ εἶναι χειροθετημένος Ἀναγνώστης καὶ ἂν δὲν εἶναι νὰ μὴ τολμᾷ ὁ ἴδιος νὰ ἀσκεῖ αὐτὸ τὸ ἔργο, ἀλλ' οὔτε καὶ νὰ τοῦ προσφέρεται μιὰ τέτοια δυνατότης. Πρέπει, ἐπίσης, νὰ ζῆ βίον συνεπῆ καὶ σύμφωνο μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπὶ πλέον νὰ διαθέτῃ μὴ μὴ ὀρθοφωνία καὶ καλὴ ἄρθρωση. Ἡ γραμματολογικὴ μὴ μὴ ὀρθοφωνία τὸν καθιστᾷ ἱκανὸν νὰ ἀποδίδῃ σωστὰ τὰ σημεῖα στίξεως καὶ νὰ κατανοεῖ πρῶτος αὐτὸς τὴν ἔννοιαν τῶν ἀναγνωσκομένων, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ τὴν μεταδίδῃ καὶ στοὺς ἀκροατὲς του, ἐνῶ ἢ καλὴ ἄρθρωση τοῦ ἐπιτρέπῃ νὰ ἀποδίδῃ τὶς λέξεις μὲ τὸν ὀρθὸ τρόπο, γιὰ νὰ γίνονται ἀντιληπτές ἀπὸ τοὺς ἀκροατὲς καὶ νὰ μὴ χάνεταί ἢ συνέχεια τοῦ λόγου. Ἡ κακὴ ἄρθρωση εἶναι ἢ αἰτία πού ἀλλοιώνονται τὰ φωνήεντα ἢ «*τρώγονται*» ὀλόκληρες συλλαβές, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μὴ μπορεῖ ὁ ἐκκλησιαζόμενος νὰ παρακολουθήσῃ τὶς

ἔννοιες. Ἄν μάλιστα λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν του καὶ τὸ ὅπωςδήποτε ὑψηλὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα στὸ ὁποῖο εἶναι γραμμένα τὰ ἱερά μας κείμενα, ἀντιλαμβάνεται τὴν δυσκολία πού ἔχουν πολλοὶ πιστοὶ νὰ κατανοήσουν τὶς ἔννοιές των, ἰδίως ὅταν αὐτὸς πού τὰ ἀποδίδῃ δὲν τοὺς διευκολύνῃ εἰς τοῦτο μὲ μιὰ καλὴ καὶ κατ' ἔννοιαν ἀνάγνωση.

2. Ἐμμελὴς ἀνάγνωση

Ἡ λέξις *ἀνάγνωσμα* σημαίνει κάτι πού διαβάζεται καὶ ἐπομένως δὲν ψάλλεται. Θὰ μπορούσε ἐπομένως κάποιος νὰ καταλήξῃ σὲ ἓνα πολὺ ἀπλὸ συμπέρασμα, ὅτι δηλαδὴ τὰ ἀναγνώσματα στὴν Ἐκκλησία διαβάζονται, ὅπως διαβάζουμε φωναχτὰ μιὰν ἐφημερίδα ἢ ἓνα ὁποιοδήποτε κείμενο ἢ ἓνα ποίημα. Ἐν τούτοις θὰ πρέπει νὰ ποῦμε, ἐπικαλούμενοι τὴν μακραιώνη παράδοσή μας, ὅτι τὰ ἐκκλησιαστικὰ Παλαιδιαθηκικὰ καὶ Καινοδιαθηκικὰ ἀναγνώσματα ἔχουν ἓνα ἰδιαίτερο τρόπο ἀπόδοσης, πού δὲν εἶναι οὔτε κοσμικὸ διάβασμα, οὔτε πλῆρες ψάλσιμο. Ὁ τρόπος αὐτὸς λέγεται **ἐμμελὴς ἀπαγγελία**. Δηλαδὴ διάβασμα μὲν, ἀλλὰ μὲ μιὰν ἀπλή καὶ λιτὴ μελωδικότητα. Τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς ἐκφωνητικῆς ψαλμωδίας ὀνομάζεται **λογοιδικὸ μέλος**, καὶ εἶναι ἀρχαιότατο. Τοῦτο σήμερον συμβαίνει κατὰ τὴν ἀπόδοση κυρίως τοῦ Ἀποστολικοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελικοῦ ἀναγνώσματος. Χρειαζοῦνται ὅμως καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ κάποιες διευκρινίσεις.

α. Ὁ *λογοιδικὸς τρόπος ἀπαγγελίας* ἐφαρμόζεται κυρίως στὰ ἐν χρήσει στὴν θ. λατρεία μας κυρίως ἀγιογραφικὰ ἀναγνώσματα, ἐξαιρουμένων τῶν *Ψαλμῶν*, καθὼς καὶ σὲ ὠρισμένα ἄλλα ἱερά κείμενα, ὅπως εἶναι οἱ *Οἴκοι τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου*, τὸ «*Ἄσπιλε...*», τὸ «*Καὶ δὸς ἡμῖν...*» κ.ἄ. Ἐπομένως, οἱ *Προφητεῖες*, οἱ *Πραξαπόστολοι* καὶ τὰ *Εὐαγγέλια* κατὰ βάσιν εἶναι αὐτὰ πού ἀποδίδονται μὲ τὸ σύστημα τῆς *ἐμμελοῦς ἀπαγγελίας*. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὰ Ἀποστολικὰ καὶ *Εὐαγγελικὰ ἀναγνώσματα*

τουτο ισχύει. Δεν τηρείται όμως ο τύπος της λογαοδικής αποδόσεως για τις Προφητείες που διαβάζονται συνήθως στον Έσπερινό. Και τοῦτο εἶναι ἕνα σημεῖο που πρέπει νὰ προσεχθεῖ. Πρέπει δηλαδή νὰ ἐπανέλθει ἡ παλαιὰ μέθοδος ἀποδόσεως καὶ τῶν Προφητειῶν μέ ἐμμελῆ ἀπαγγελία. Στὴν ἴδια βέβαια κατηγορία τῆς ἐμμελοῦς ἀπαγγελίας ὑπάγονται καὶ οἱ ἐκφωνητικές μελωδίες που χρησιμοποιοῦν οἱ διάκονοι καὶ οἱ ἱερεῖς γιὰ τὶς ἰδικές των δεήσεις καὶ ἐκφωνήσεις. Τὰ Εἰρηνικά, τὰ Πληρωτικά, οἱ Ἐκτενεῖς, οἱ ἄλλες ἐκφωνήσεις ἀνήκουν στὰ ἐκφώνως ἀποδιδόμενα ἀναγνώσματα.

β. Μερικοὶ Ἀναγνώστες ἢ ἱερεῖς, ἀποδίδοντες οἱ μὲν τὰ Ἀποστολικά, οἱ δὲ τὰ Εὐαγγελικά ἀναγνώσματα, παρασύρονται ἀπὸ τὸν οἴστρο τῆς μουσικῆς δεξιοτεχνίας των, καὶ μετατρέπουν τὴν ἐμμελῆ ἀνάγνωση σὲ σύνθετη, στρυφνὴ καὶ ἐξεζητημένη μελωδικὴ γραμμὴ, που συναγωνίζεται κατ' ἤχον τὰ ψαλλόμενα μέλη. Τοῦτο συμβαίνει ἀπὸ κενοδοξία, γιὰ ἐπίδειξη τέχνης καὶ ἀπόσπαση ἐπαίνων. Μόλις ὅμως καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ τονίσουμε ὅτι εἶναι ἀπαράδεκτη μιὰ τέτοια ἐπίδιωξη καὶ μάλιστα διαρκούσης τῆς θείας λατρείας, ὅπου ὁ ἄνθρωπος ἀξιῶνεται νὰ ἐπικοινωνήσῃ μέ τὸν Θεὸ καὶ αἰσθάνεται τὴν οὐτιδανότητά του.

Θεολογικὰ μάλιστα λέγεται ὅτι «τὸ θέμα τῆς ἐμμελοῦς ἢ μὴ ἀπαγγελίας τῶν ἀγιογραφικῶν ἀναγνωσμάτων κατὰ τὴν θείαν λειτουργία δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἄσχετο μέ τὴν ἐσχατολογικὴ ἢ μὴ προσέγγιση τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Ἡ ἀνάγνωση ἐνὸς κειμένου μέ σκοπὸ διδακτικὸ καὶ ἠθικοπλαστικὸ διαφέρει ριζικὰ ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσή του μέ πνεῦμα δοξολογικὸ. Στὴν πρώτη περίπτωση οἱ λέξεις συλλαμβάνονται καὶ καταλαμβάνονται ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινο λόγο. Στὴ δεύτερη περίπτωση οἱ λέξεις “πλατύνονται” γιὰ νὰ “περιλάβουν” καὶ “καταλάβουν” αὐτὲς τὸν ἀνθρώπινο λόγο. Εἶναι φανερό ὅτι τὸ δεύτερο αὐτὸ εἶδος ἀναγνώσεως προσκρούει εὐθέως στὸν ὀρθολογισμό, ὁ ὁποῖος ἀξιῶναι τὴν “κατάληψη” τῆς ἀλή-

θειας ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινο λόγο» (Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης).

γ. Κατὰ τὰ τελευταῖα 100 χρόνια ἄρχισε μιὰ κίνηση γιὰ κατάργηση τοῦ λογαοδικοῦ τρόπου ἐκφορᾶς τῶν ἀναγνωσμάτων, μέ τὴν πρόφαση ὅτι εἶναι τρόπος «ἐπίρρινος» καὶ κακόζηλος, ὡς γράφει ὁ Ἄλ. Παπαδιαμάντης. Γράφει μεταξὺ ἄλλων ὁ πολὺς κοσμοκαλόγερος: «Εὐρον δὲ καὶ τινὰς ἱερεῖς πεισθέντας εἰς τὰς εἰσηγήσεις τῶν ξενοφρόνων ἐκείνων κατήργησαν αὐθαιρέτως τὸν λογαοδικὸν τρόπον καὶ ἀπαγγέλλουσι τὰς περικοπὰς τῶν θείων ρημάτων δι' ἀπλῆς ἀναγνώσεως. Εἰς τοὺς τοιοῦτους ἱερεῖς πρέπει ν' ἀπαγορευθῇ ἄρμοδίως ἡ καινοτομία αὕτη». Πρόκειται γιὰ ἀντιπαραδοσιακὴ παρέκκλιση, ὅπως ἐπίσης τέτοια παρέκκλιση εἶναι καὶ ἡ ἄλογη ἐπιφόρτιση τῆς ἐμμελοῦς ἀπαγγελίας μέ ἄμετρος μελισματικούς ἐμπλουτισμούς, που ὀφείλονται, ὡς προελέχθη, στὴν κενόδοξη προβολὴ φωνητικῆς καὶ μουσικῆς δεξιοτεχνίας τοῦ Ἀναγνώστη.

Κάποιες ἐλαφρὲς παραλλαγές ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ ἀπλὴ μουσικὴ γραμμὴ θὰ μπορούσαν νὰ γίνονται ἀνεκτὲς κατ' ἀραιὰ διαστήματα πρὸς ποικιλίαν τῆς φωνητικῆς μονοτονίας, ἀλλὰ χωρὶς νὰ μετατρέπουν τὴν ἐμμελῆ ἀνάγνωση σὲ ψάλσιμο. Τέτοιες παραλλαγές θὰ μπορούσε νὰ πῆ κανεὶς ὅτι εἶναι εὐλογες στὶς περιπτώσεις που θέλει κανεὶς νὰ ἀποδώσει τὸ ἐρωτηματικὸ, ἢ μιὰν ἱκεσία, ἢ νὰ τονίσει ἀξιοχρέως μιὰ λέξη ἢ μιὰ φράση τοῦ κειμένου, πρὸς πληρέστερη κατανόησή της. Ἄλλες ὅμως περιπτώσεις θὰ πρέπει νὰ ἀποκλεισθοῦν.

δ. Οἱ «χῦμα» ἀναγνώσεις ἀφοροῦν κυρίως στὸ Ψαλτήριον, μπορεῖ ὅμως νὰ ἀφοροῦν καὶ διάφορες εὐχές ἢ καὶ ὕμνους ἀκόμη, ὅταν πρόκειται γιὰ ἀνεπίσημες Ἀκολουθίες, ὡς λ.χ. Μικροὺς Ἐσπερινούς. Γενικὰ θὰ πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι γιὰ τὴν ἐκφωνητικὴ ἢ τὴν χῦμα ἀπόδοση τῶν ἀναγνωσμάτων ἔχουν δημιουργηθεῖ δύο σχολές, ἢ τῆς Κωνσταντινουπόλεως που ἐκπροσωπεῖται ἀπὸ τὸν Ἰάκωβο Ναυπλιώτη, τὸν Κ. Ψάχο, τὸν Σίμωνα Καρρᾶ κ.ἄ., καὶ ἡ Ἀθη-

ναϊκή με εκπροσώπους της τὸν Σπ. Περιστέρη, καὶ τοὺς π. Γ. Βαλληνδρᾶ, Ε. Μποώρη, Ἄθαν. Τσούμαρη κ.ἄ.

ε. Τὸ Β' Πανελλήνιο Μουσικολογικὸ Συνέδριο, πὺν συγκλήθηκε στὴν Ἀθήνα τὸν Νοέμβριο τοῦ 2001 ἀπὸ τὸ Ἴδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας τῆς Ἱ. Συνόδου, εἶχε ὡς θέμα του τὴν ἐκφωνητικὴ ἀπόδοση τῶν ἀναγνωσμάτων.

3. Εἰδικές τελετουργικὲς ὁδηγίες

α. Ὁ Ἀναγνώστης προκειμένου νὰ ἀποδώσει τὸ ἀνάγνωσμά του πρέπει νὰ ἔχει περιβληθεῖ τὸ ἱερὸ ράσο γιὰ λόγους λειτουργικῆς εὐπρέπειας, ἱεροπρέπειας, σεμνότητος καὶ παραδοσιακότητος. Δὲν εἶναι σωστὸ νὰ εἶναι κάποιος Ἀναγνώστης καὶ νὰ μὴ διαθέτει ράσο. Ἀρκετοὶ Ἀναγνώστες φαίνεται ὡς νὰ ἐντρέπονται νὰ περιβληθοῦν μὲ ράσο. Τὸ ἴδιο δυστυχῶς ἰσχύει καὶ γιὰ ὠρισμένους Ἱεροψάλτες. Ὅλα αὐτὰ εἶναι φαινόμενα παρακμῆς πὺν πρέπει νὰ ἐκλείψουν τὸ συντομότερο. Οἱ Ἱ. Ναοὶ πρέπει νὰ φροντίσουν νὰ ἐξασφαλίσουν στοὺς Ψάλτες καὶ Ἀναγνώστες των καλὰ καὶ εὐπρεπῆ καθαρὰ ράσα, ραμμένα στὰ μέτρα των, ὡστε νὰ ἐκλείψει καὶ τὸ γελοῖο φαινόμενο κοιτῶν ράσων. Τὰ ἴδια ἰσχύουν καὶ γιὰ τὰ ράσα τῶν Νεωκόρων.

β. Τὸ βιβλίον τοῦ Ἀποστόλου παραλαμβάνει ὁ Ἀναγνώστης ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ λειτουργοῦ ἱερέως ἀπὸ τὴν Ὁραία Πύλη. Ἀσπάζεται τὴν χεῖρα τοῦ ἱερέως καὶ παραμένει στὸ κέντρον τοῦ Σολέα, ἀπὸ ὅπου ἀποδίδει τὸ ἀποστολικὸν ἀνάγνωσμα. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἀποστολικοῦ ἀναγνώσματος, ὁ Ἀναγνώστης δέχεται τὴν εὐλογίαν τοῦ ἱερέως διὰ τοῦ «*Εἰρήνη σοι τῷ ἀναγνώσκοντι*», ποιεῖ σχῆμα στρεφόμενος πρὸς αὐτὸν καὶ τοῦ παραδίδει τὸ βιβλίον ἀσπαζόμενος τὴν δεξιάν του, καὶ ἀποσύρεται στὸ Ἀναλόγιο. Θέμα ἔχει τεθεῖ ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τῆς παραλαβῆς ἢ μὴ τοῦ βιβλίου τοῦ Ἀποστόλου ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ἱερέως, ἐπειδὴ τὸ βιβλίον αὐτὸ ἀνήκει στὸ Ἀναλόγιο, ὅπου

εὑρίσκεται καὶ ὁ Ἀναγνώστης καὶ ὄχι στὸ Ἅγιον Βῆμα, ὅπου ὑπάρχουν τὰ βιβλία πὺν ἀνήκουν στὸν ἱερὸ αὐτὸ χῶρο, π.χ. τὸ *Εὐαγγέλιον*, τὸ *Ἱερατικὸν* κ.λπ. Ὡστόσο πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι ἡ παραλαβὴ τοῦ βιβλίου τοῦ Ἀποστόλου ἀπὸ τὸ χεῖρ τοῦ ἱερέως ἐνέχει

ἓνα συμβολικὸ χαρακτήρα, δηλοῖ δηλαδή τὴν πνευματικὴ σχέση καὶ ἐξάρτηση καὶ τοῦ Ἀναγνώστη ἀπὸ τὸν λειτουργὸ ἱερέα. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἢ μικρὰ αὐτὴ παρέκκλιση –ἂν ἔτσι χαρακτηρισθεῖ– «*οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον*» καὶ δὲν ἐπηρεάζει σὲ τίποτε τὴ λειτουργικὴ τάξη, ἐνῶ συνιστᾶται ἐκθύμως ὡς συντελεστικὴ οὐσιώδους διδαχῆς.

γ. Τὴν ἐμμελῆ ἀπαγγελίαν τοῦ Ἀποστόλου ὁ Ἀναγνώστης ἀποδίδει κατ' ἐνώπιον τοῦ λαοῦ, δηλαδή μὲ τὸ πρόσωπον πρὸς τὸν λαό. Ἔτσι διευκολύνεται ἡ κατανόηση τοῦ κειμένου εὐκολότερα. Κατὰ τὴν ὥραν αὐτὴν ἐπικρατεῖ ἡσυχία, ὡστε ἀπερίσπαστος ὁ λαὸς νὰ ἀκροᾶται. Μὲ τὸ τέλος τοῦ ἀναγνώσματος καὶ μετὰ τὸ «*Εἰρήνη σοι τῷ ἀναγνώσκοντι*» ἀρχίζει ἡ μελωδικὴ ψαλμωδία τοῦ «*Ἀλληλουϊαρίου*» κατὰ τὸν ἦχον τῆς ἐβδομάδος. Κατὰ τὴν ὥραν αὐτὴ ὁ μὲν διάκονος θυμιᾷ, ὁ δὲ ἱερεὺς ἐν συνεχείᾳ παραδίδει τὸ *Εὐαγγέλιον* στὸν διάκονο –ἂν ὑπάρ-

χει-, ό όποϊος μεταβαίνει στον Ἄμβωνα και ἀναμένει τήν λήξη τοῦ «Ἀλληλουϊαρίου» για νά ἀρχίσει τήν ἐμμελῆ ἀπαγγελίαν τοῦ *Εὐαγγελίου*. Μετά τὸ «*Σοφία Ὁρθοί ...*» και τὸ «*Εἰρήνη πᾶσι*», ἀκολουθεῖ τὸ «*Ἐκ τοῦ κατὰ ... ἀγίου Εὐαγγελίου τὸ ἀνάγνωσμα*».

Ὁ ψάλτης «*Δόξα Σοι Κύριε, δόξα Σοι*» και τὸ «*Πρόσχωμεν*», μετά τὸ όποϊον ἀμέσως ἀρχίζει ἡ ἀπόδοση τοῦ ἱεροῦ *Εὐαγγελίου*.

δ. Τὸ *Εὐαγγέλιον* ἀποδίδεται ἐμμελῶς μέ σεμνότητα, χωρὶς ἐξεζητημένους λαρυγγισμοὺς και μέ τὸν ἀνάλογο πρὸς τήν ἱερότητα σεβασμό. Τὰ λόγια τοῦ Κυρίου ἐπιβάλλεται νά λέγονται μέ μεγάλη προσοχή, λιτότητα, ἱεροπρέπεια και ἐκκλησιαστικότητα. Ἀπόβλητα εἶναι φαινόμενα αὐτοπροβολῆς και ἀσεβείας. Τὰ θεῖα λόγια δέν εἶναι λόγοι ἀνθρώπου, εἶναι λόγοι ζωῆς και σωτηρίας.

ἐπίσης ἀποδίδονται μέ τὸν ἴδιο τρόπο, χωρὶς ἐξεζητημένες μουσικὲς γραμμὲς και λαρυγγισμοὺς πού δέν προσιδιάζουν στὸν ἱερὸ χῶρο τῆς λατρείας.

γ. Οἱ μέλλοντες νά ἀποδώσουν τὰ ἀναγνώσματα καλὸν εἶναι, ἐφ' ὅσον δέν διαθέτουν ἱκανὴν πείραν, νά προετοιμάζονται ἀπὸ τὸ σπῆτι των, διαβάζοντας μέ ἐπιμέλεια τὰ κείμενα πού πρόκειται νά ἀποδώσουν, ὥστε νά ἀποφεύγονται, κατὰ τὸ δυνατὸν, παρατονισμοί, παραβιάσεις τῶν κανόνων τῆς στίξεως και γενικῶς ἀλλοιώσεις τῶν κειμένων, πρᾶγμα πού ἀποτελεῖ ἀσεβεία και πρὸς τὰ ἱερά κείμενα και πρὸς τήν παράδοσή μας.

δ. Τὴν ἀνάγκην προετοιμασίας ἐπιβάλλει και ἡ παρατηρούμενη γλωσσικὴ και γραμματολογικὴ ἔκπτωση τῶν νεωτέρων γενεῶν, ἡ όποία ἐπεκτείνεται μᾶλλον ἀντὶ νά περιορίζεται.

ε. Ἐπειδὴ τὰ κείμενα, ἰδίως τῶν Ἀποστόλων, εἶναι δυσνόητα, ἡ ἀπόδοσή των πρέπει νά γίνεται ἀπὸ τοὺς Ἀναγνώστες μέ περισσὴ προσοχή, ὥστε ἡ ὀρθὴ ἀπόδοσή των νά διευκολύνει τοὺς ἀκροατὲς στὴν κατανόησή των. Εἰς τοῦτο συμβάλλει και ἡ δημοσίευση τοῦ κειμένου στὴν «*Φωνὴ τοῦ Κυρίου*», ἀπὸ ὅπου μποροῦν ὅσοι θέλουν νά παρακολουθοῦν τὸ κείμενο. Θὰ ἦτο δέ εὐχῆς ἔργον, ἂν οἱ ἐνορίες μας ἀπεφάσιζαν νά ἐκτυπώνουν για κάθε Κυριακὴ τὰ κείμενα τῶν Ἀποστολικῶν και τῶν *Εὐαγγελικῶν* ἀναγνωσμάτων μέ τὴν ἐγκεκριμένη ἀπόδοσή των στὴν καθομιλούμενη γλῶσσα. Ἔτσι θὰ συνέβαλαν πολὺ στὴν λειτουργικὴ ἀνανέωση πού ἐπιδιώκουμε.

στ. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἐπιθυμῶ νά σᾶς ἀναγγείλω ὅτι μέ ἀπόφαση τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας ἐκτυπώνεται τὸ «*Ἐκλογάδιον*», πού θὰ περιέχει τοὺς Ἀποστόλους και τὰ *Εὐαγγέλια* ὅλων τῶν Κυριακῶν και τῶν μεγάλων ἑορτῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ μέ τὴν ἐρμηνευτικὴ των ἀπόδοση, πρὸς χρῆσιν ὑπὸ τῶν πιστῶν. Πρόκειται για σημαντικό βοήθημα πού ἀξίζει νά συστήσετε στοὺς ἐνορίτες σας.

4. Τελικὲς παρατηρήσεις

α. Ἐκ τῶν ἀναπτυχθέντων συνάγεται ὅτι ἡ ἐμμελῆς ἀπαγγελία τῶν ἀναγνωσμάτων συμπεριλαμβάνει ἐκτὸς τῶν Ἀποστολικῶν και *Εὐαγγελικῶν* κειμένων και τὶς *Προφητείες*.

β. Οἱ ἐκφωνήσεις διακόνου και ἱερέως

Ο ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΣ ΣΤΑΡΕΤΣ

Του Μιχ. Κ. Μακράκη, Όμοτ. Καθηγητού Πανεπιστημίου

«Σέ ὅλη τήν περιοχή διαδόθηκε ἡ φήμη γιά τήν [θαυματουργή] θεραπευτική δύναμη τοῦ στάρετς, ὅπως τόν χαρακτήριζαν τώρα...» (Ἀπό τή νουβέλα τοῦ Λ. Τολστόϊ γιά τόν πατέρα Σέργιο, κεφ. VI).

Ἀπό τότε πού ὁ ἱερομόναχος π. Σέργιος ἀποτραβήχτηκε στό ἐρημητήριό του, στό Ταμπίνο, ζοῦσε μιὰ ζωὴ ὀλοένα καί πιό ἀσκητική, μέ νηστεία κάθε μέρα καί πιό αὐστηρή. Στὴν ἀρχὴ δεχόταν ὅσα τρόφιμα τοῦ ἔφεραν οἱ ἐπισκέπτες του, γιὰ νὰ περιοριστεῖ τελικὰ σ' ἓνα μαῦρο ψωμί μονάχα τὴν ἑβδομάδα, μοιράζοντας τὰ ὑπόλοιπα στοὺς φτωχοὺς. Περνοῦσε τὶς μέρες του μέ προσευχὴ καί συζητοῦσε μέ ὅσους ἔρχονταν νὰ πάρουν κάποια συμβουλή. Ἐβγαίνε τρεῖς φορές ὅλο τὸ χρόνο γιὰ νὰ πάει στὴν Ἐκκλησία καί ὅσες φορές ἀκόμα εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ νερὸ καί ξύλα.

Τέτοια, λοιπόν, ἦταν ἡ ζωὴ του στό ἐρημητήριο, ὥσπου πέντε χρόνια ἀπὸ τὴν παραμονὴ του ἐκεῖ συνέβη τὸ περιστατικὸ μέ τὴν Μακόφκινα. Τὴ γυναίκα, δηλαδή, πού χρησιμοποίησε ὁ Διάβολος γιὰ νὰ ἐξαπατήσει τὸν πατέρα Σέργιο. Ἡ μετάνοια καί τὸ κλεισμό της σέ μοναστήρι προξένησε τόση ἐντύπωση, πού ἄρχισε ἀπὸ τότε νὰ διαδίδεται ἡ φήμη του παντοῦ. Μία φήμη πού, ὅπως γίνεται συχνά, μεγαλοποιοῦσε τὴν πραγματικότητα. Ἔτσι οἱ ἐπισκέπτες του πλήθαιναν ὀλοένα. Διάφοροι μοναχοὶ ἐγκαταστάθηκαν κοντὰ στό κελί του. Μέ τὸν καιρό, χτίστηκε μιὰ ἐκκλησία, καθὼς καί ξενώνας. Ἄρχισαν νὰ καταφτάνουν προσκυνητὲς καί ἀπὸ τὶς ἀπόμακρες ἀκόμα περιοχές. Καί ἄλλοι πολλοί, πού ἔφεραν στὸν πατέρα Σέργιο ἀσθενεῖς, μιᾶς καί εἶχε ἀποκτήσει στό μεταξύ τὴ φήμη τοῦ θεραπευτῆ.

Τὴν πρώτη θεραπεία ἔκαμε κατὰ τὸν ὄγδοο χρόνο τῆς παραμονῆς του στό ἐρημητήριο. Τότε πού μία μητέρα τοῦ ἔφερε τὸ δεκατετράχρονο παιδί της, παρακαλῶντας τον μέ δάκρυα στὰ μάτια νὰ τὸ θεραπεύσει. Ὅμως, αὐτὸς δὲν θεωροῦσε ἱκανὸ τὸν ἑαυτὸ του γιὰ θεραπευτὴ. Καί μόνο στὴ σκέψη ὅτι μποροῦσε νὰ κάμει μιὰ θεραπεία, τὸ θεωροῦσε μεγάλη ἀμαρτία, μιὰ ἀλαζονεία. Γι' αὐτὸ καί ἀρνήθηκε στὴν ἀρχή, λέγοντας στὴ δύ-

στυχη μητέρα, πού τὸν παρακαλοῦσε, ὅτι μονάχα ὁ Θεὸς εἶναι αὐτὸς πού θεραπεύει. Τελικὰ, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπιμονή της, τοῦ φάνηκε ὅτι ἔπρεπε νὰ ὑποχωρήσει, ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴ σκέψη ὅτι ἡ πίστη αὐτῆ τῆς γυναίκας ἦταν ἐκείνη πού θὰ μποροῦσε νὰ σώσει τὸ παιδί της καί ὅτι αὐτὸς θὰ γινόταν ἀπλῶς ἓνα ἀσήμαντο ὄργανο τοῦ Θεοῦ. Ἐβαλε, λοιπόν, τὸ χέρι του πάνω στό κεφάλι τοῦ παιδιοῦ καί προσευχήθηκε. Ἡ μητέρα πῆρε τὸ παιδί της κι ἔφυγε καί μετὰ ἓνα μῆνα τὸ παιδί αὐτὸ θραυεύτηκε. Καί τότε σέ ὅλη «τὴν περιοχή διαδόθηκε ἡ φήμη γιά τὴν ἱερὴ [θαυματουργικὴ] θεραπευτικὴ δύναμη τοῦ στάρετς, ὅπως τόν χαρακτήριζαν τώρα» (Otets Sergi, κεφ. VI, σελ. 75). Ἀπὸ τότε, μέρα μέ τὴ μέρα, κατέφθαναν στὸν πατέρα Σέργιο πολλοὶ ἄρρωστοι, ἄλλοι μέ τὰ πόδια κι ἄλλοι μέ κάποιο μεταφορικὸ μέσο. Κι ἐφόσον ἔκαμε τὴν ἀρχή, δὲν μποροῦσε ν' ἀρνηθεῖ τὴν θεραπεία σέ ὅσους ἔρχονταν νὰ τὸν παρακαλέσουν. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς θεραπεύονταν καί ἡ φήμη του γινόταν ὅλο καί πιό μεγάλη.

Ἔτσι, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐννιά χρόνια πού εἶχε κάνει στό μοναστήρι, πέρασαν ἄλλα δεκατρία χρόνια στό ἐρημητήριό του. Καί, παρότι ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια, τὰ μαλλιά του, ἂν καί ἀραιωμένα ἀρκετά, ἐξακολουθοῦσαν νὰ διατηροῦνται μαῦρα, ὡστόσο ἡ σεβάσμια μορφή του, μέ τὴ μακριὰ καί ψαρή γενειάδα, τὸν ἔκανε νὰ φαίνεται ἓνας ἀληθινὸς στάρετς, ἓνας ἅγιος. Τέτοιος, καί μάλιστα ἓνας ἐκλεκτὸς ἅγιος, ὅπως τὸν θεωροῦσαν ὅλοι αὐτοὶ πού ἔτρεχαν κοντὰ του, ἄλλος γιὰ θεραπεία καί ἄλλος γιὰ κάποια συμβουλή.

Ὅμως, παρόλο τὸ θαυμασμὸ πού τοῦ ἔδειχναν οἱ ἄλλοι, ὁ ἴδιος ἀποροῦσε συχνά πὼς γινόταν αὐτὸς, ὁ Στεπὰν Κασάτσκι, ν' ἀναδειχθεῖ τόσο ἐξαιρετικὸς ἅγιος κι ἓνας «πραγματικὸς θαυματουργὸς» (κεφ. VII, σελ. 82). Γιὰ τὴν ἱκανότητά του αὐτῆ δὲν ὑπῆρχε καμιὰ ἀμφιβολία. Τὸ διαπίστωσε καί ὁ ἴδιος καθημερινὰ μέ τὰ θαύματα πού ἐπιτελοῦσε. Τὰ θαύματα πού τὸν ἔκαναν ἅγιο στὰ μάτια τῶν ἄλλων, ὄχι ὅμως καί στὰ δικά του. Γι' αὐτὸ κι ἀναρωτιόταν ἂν ἔκαμε καλὰ πού ἀνέλαβε μιὰ τέτοια θέση. Μία θέση πού, ὅπως πί-

στευε, δέν ήταν δικής του έπιλογής, αλλά του την επέβαλλαν μάλλον οί άνώτεροί του, ό άρχιμανδρίτης και ό ήγούμενος του μοναστηριού. Αυτοί που τον χρησιμοποιούσαν ως ένα μέσο, για να προσελκύει, με τη θεραπευτική του ικανότητα, επισκέπτες και δωρητές προς όφελος του ιδρύματος. Για να τον διευκολύνουν στο έργο του, τον είχαν άπαλλάξει από κάθε είδους έργασία. Το μόνο που ζητούσαν από αυτόν ήταν ή συγκατάθεσή του να θεραπεύει και να εύλογεί τους επισκέπτες, μένοντας έτσι πάντα συνεπής στην έντολή του Χριστού γι' αγάπη προς τον πλησίον. Για μεγαλύτερη διευκόλυνσή του, είχαν κανονίσει όρισμένες μέρες επισκέψεων, έξασφαλίζοντας μάλιστα ιδιαίτερη αίθουσα για τους άντρες. Κι ακόμα, για να προστατέψουν τον ίδιο από τον πολύ κόσμο που έπεφτε πάνω του, όταν βρισκόταν έξω, είχαν άπομονώσει ένα μέρος με ξύλινα κάγκελα, άπ' όπου μπορούσε να εύλογεί τους επισκέπτες του, χωρίς τον κίνδυνο να τον ρίξουν κάτω, ιδιαίτερα οί γυναίκες που συνωστίζονταν γύρω του.

Τόσοι άνθρωποι, που τώρα και χρόνια τον περιτριγύριζαν, άρχισαν κάποτε να τον κουράζουν. Πίστευε πως ήταν γι' αυτούς ένα άναμμένο φώς. Και χαιρόταν γι' αυτό, για τους έπαινους που άκουε γύρω του. Όμως, όσο περισσότερο το πίστευε, τόσο και πιό πολύ ένιωθε να σβήνει τό θείο φώς της αλήθειας που είχε άλλοτε μέσα του. Συχνά άναρωτιόταν — και ήταν τόσο βασανιστικό, όσο δέν μπορούσε να άπαντήσει— για ό,τι έκανε, κατά πόσο τό έκανε για τό Θεό και κατά πόσο για τους ανθρώπους. «Ένωθε στο βάθος της ψυχής του ότι ό διάβολος άντικατέστησε όλη του τη δραστηριότητα για τό Θεό με τη δραστηριότητα για τους ανθρώπους» (Otets Sergi, κεφ. VII, σελ. 77).

Αυτή ή δέσμευσή του στην ύπηρεσία των ανθρώπων τον έφερε κάποτε σε άδιέξοδο και γεννήθηκε μέσα του ή έπιθυμία να δραπετεύσει. Προμηθεύτηκε μία μπλούζα μουζίκου, ένα πανταλόνι, μανδύα (καφτάνι) και σκούφο. Και, με τὰ ρούχα αυτά, έτοιμάστηκε να κόψει τὰ γένια και τὰ μαλλιά του, για να φύγει, να πάει κάπου να κρυφτεί. Αυτή ή τάση για φυγή ήταν συνηθισμένη την έποχή που έγραφε ό Τολστόϊ τη νουβέλα του για τον πατέρα Σέργιο. Πολλοί τότε έβαζαν ρούχα μουζίκου και πήγαιναν να ζήσουν με τους χωρικούς. Μια τέτοια τάση είχε γεννηθεί και στον ίδιο τό συγγραφέα. Όπως αναφέρει στην

Έξομολόγησή του (Ispered grafa, 1879), ήταν μεσήλικας, όταν, ύστερα από μία πνευματική κρίση, άρχισε ν' αναζητεί τό αληθινό νόημα της ζωής. Και τότε στράφηκε, σύμφωνα με όσα γράφει, «προς τους άπλοϊκούς, άγράμματος ανθρώπους του λαού: τους προσκυνητές, μοναχούς και χωρικούς». Ό ίδιος, μάλιστα, ντύθηκε κάποτε χωρικός και πήγε ως προσκυνητής στη Μονή της Όπτινα, για να συναντήσει τον περίφημο στάρετς Άμβρόσιο. Και, όταν γύρισε πίσω στη γενέτειρά του, τη Πάσναγια Πολιάνα, όπου άποτραβήχτηκε τελικά, συνήθιζε να φορεϊ την μπλούζα του μουζίκου. Αυτή φορούσε όταν όργωνε τὰ χωράφια του, όταν έσπερνε και θερίζε. Άλλά και όταν έγραφε επίσης τὰ βιβλία του, όπως έτσι, με μια τέτοια μπλούζα, τον έχει ζωγραφίσει ό Ίλιά Ρέπιν σ' ένα έργο του, τό 1891. Τότε που ό Τολστόϊ έγραφε τον Πατέρα Σέργιο, όπου βάζει τον ήρωά του να προμηθεύεται μια μπλούζα και άλλα ρούχα μουζίκου για να φύγει. Το ίδιο κάνει και με τη φυγή του στάρετς Φιόντορ Κουζμίτς στις *Μετά θάνατο σημειώσεις* του ήρωά του (1905), ή με τη φυγή άλλων ήρώων του, του Φέντια Προτάσοφ, στο *Ζωντανό πτώμα* (1900) και του Κορνές Βασιλιέφ, στ' όμώνυμο διήγημά του (1905 περ.) Μονάχα που ειδικά με τον πατέρα Σέργιο, παρότι αυτός ντύθηκε κάποια μέρα με χωριάτικα ρούχα, για να φύγει, μεάνωσε την τελευταία στιγμή κι έμεινε για να συνεχίσει να δέχεται τον κόσμο στο έρημητήριό του.

Όμως, όσο πιό πολύ παραδινόταν σ' αυτό τον κόσμο, έξακολουθώντας να συνειδητοποιεί και τώρα ότι «καθετι που έκανε, τό έκανε όλο και περισσότερο για τους ανθρώπους και όχι για τό Θεό», τόσο και σε μεγαλύτερο βαθμό ένιωθε να χάνεται ό έσωτερικός του κόσμος. Να υποχωρεί ή έσωτερική του ζωή και ν' αφήνει τη θέση της στην έξωτερική. Να στερεύει ή πηγή του νερού της ζωής μέσα του (σ. 76). Σε τέτοιες στιγμές άναπολούσε την πρότερη ζωή του. Τότε που ήταν ακόμα άγνός και άνάβλυζε από την ψυχή του μια μικρή πηγή με ζωντανό νερό. Όμως, από τότε οί διψασμένοι που έρχονταν στην πηγή ήσαν τόσοι πολλοί, που συνωστίζονταν και δέν άρκοϋσε πιά τό νερό της. Το θόλωσαν, καθώς τὰ ποδοπάτησαν όλα, κι έγινε λάσπη τό νερό (σ. 77-78).

Όστόσο, αυτή τη λάσπη, αυτό τό βουρκο έξακολουθούσε ό π. Σέργιος να προσφέρει στους άρρώστους ως ιαματικό νερό.

Ἐκκλησία καὶ Περιβάλλον

Η ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΝΟΡΙΑ

Του Θεοδώρου Ψαριώτη

Τὰ ὄρια μιᾶς Ἐνορίας περιορισμένα. Τὰ ὄραματά της ἀπεριόριστα.

Ἡ Ἐνορία «ὀφείλει νὰ ἐπιχειρεῖ τὴν “περιχώρηση” Θεολογίας καὶ ζωῆς... τὸ πέρασμα τῆς Θεολογίας στὴ ζωὴ καὶ στὸν κόσμο... κατορθώνει τὸ ἀκατόρθωτο, νὰ συζεύξει, δηλαδή, κατὰ τὸ πρωτότυπο τοῦ Ἀρχιεπίσκοπου Χριστοῦ τὸ θεῖο καὶ τὸ ἀνθρώπινο καὶ ἀναδεικνύεται ἔτσι ἡ ἴδια ὡς κατ’ ἐξοχὴν ὀρθόδοξος».¹

Ὅ,τι ἀκολουθήσει, δὲν θὰ ἀποβλέπει σὲ διάκριση ἀγροτικῆς καὶ ἀστικῆς Ἐνορίας. Θὰ ἀπευθύνεται, ἀδιακρίτως, γιατί ἀμφότερες ἀποβλέπουν σὲ προτεινόμενη «ποιμαντική πρωτοβουλία», ὑπὲρ τοῦ Περιβάλλοντος, ἢ ὁποία θεμελιώνεται στὰ δύο προτρεπτικά ἀπαρέμφατα «ἐργάζεσθαι», «φυλάσσειν»², γιὰ κοινὴ παρόρμηση τῶν Ποιμένων. Πρὸς ἐνθάρρυνση, γιὰ ἔμπνευση ἰδεῶν καὶ πράξεων ὑπὲρ τῶν «περὶ ἡμᾶς κτισμάτων».

Συνηθίζεται, τὸν τελευταῖο καιρὸ, ὅ,τι γράφεται γύρω ἀπὸ τὸ Περιβάλλον νὰ ἐμφανίζεται σὰν συμφορὰ «οἰκολογικῶν ἐπιπτώσεων», μὲ μία προσπάθεια πρόβλεψης ὠφελιμοθηρικοῦ φραγμοῦ, τοῦ τύπου «μὴ χαθεῖ τὸ Περιβάλλον, γιατί χαθήκαμε». Μονόδρομη καὶ μονοδιάστατη θέση. Ἐλλιπής, γιατί δὲν συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ τρίτη διάσταση, ἢ παραδοχὴ Θεοῦ-Δημιουργοῦ. Αὐτὴ τὴν ἤχηση (κατήχηση), τὴν ἠχητικὴ δόνηση τῆς Ὁρθοδοξίας³, ὅπου ὁ ἄνθρωπος εὐρίσκεται μεταξὺ κτίσεως καὶ Κτίστου.

Αὐτὴ εἶναι ἡ μεγαλειώδης διαφορά, καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ σωτήρια ἐπέμβαση, ὑπὲρ τοῦ Περιβάλλοντος, γιὰ περιορισμὸ ἢ ἐξάλειψη τῆς ἐπερχομένης συμφορᾶς. Εἶναι ἡ ἔγκαιρη ἐκστρατεία τῆς Ἐνορίας. Σὰν συ-

νέχεια, μὲ συνέπεια, τοῦ ἀγώνα τοῦ Παύλου —καὶ τῆς ἀγωνίας του⁴— καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅλου αὐτοῦ τοῦ «νέφους» ὄλων, ὅσοι ἀγωνίστηκαν, γιὰ νὰ εὐαρεστοῦν τὸν Κτίστη, ὅπου ἐπέδειξαν ἀγαπητικὴ σχέση πρὸς ὅ,τι τοὺς περιέβαλε —ζῶα, φυτὰ, ὕδατα. Συγκεκριμένα, συνένωναν τὴ «φωνή» τους οἱ Πατέρες, ὥστε σὰν σὲ μελλωδικὴ συμφωνία, νὰ διατυπώνουν ὕμνους καὶ δοξολογίες, μέσα ἀπὸ τὰ κείμενά τους⁵, ἀναφερόμενοι στὸ μεγαλεῖο καὶ τὸ κάλλος τῆς δημιουργίας. Οἱ δὲ Ὑμνογράφοι, οἱ δημιουργοὶ αὐτοῦ τοῦ ὀγκώδους ἔργου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως, ἀγκάλιασαν στὰ κείμενά τους καὶ τὰ διήνησαν μὲ τὰ μύρια στολίδια τῆς κτίσεως, δανειζόμενα αὐτά, ἀκόμα καὶ γιὰ «προτυπώσεις». Ἄς θυμηθοῦμε καὶ τὰ Εὐχολόγια, στὰ ὁποία καταδεικνύεται τὸ στοργικὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ὁρθοδοξίας ὑπὲρ τῆς κτίσεως⁶, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, ἀφοῦ μέσα ἀπὸ τὶς Εὐχὲς περνάει μία παιδαγωγικὸν χαρακτήρα, καλλιέργεια «Περιβαλλοντικῆς Ἀγωγῆς».⁷

Ἐδῶ, συνεργεῖ καὶ συμβάλλει καὶ ὁ Συναξαριστὴς τῶν Μηναιῶν, ὅπου καὶ τὰ ἄπειρα παραδείγματα τῆς ἀγάπης τῆς κτίσεως, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑμνολογία-δοξολογία τοῦ Κτίστη.

Πουθενά, λοιπόν, δὲν ἀφήνεται οὔτε ἡ παραμικρὴ ὑπόνοια διάκρισης τῶν Ἐνοριῶν σὲ ἀστικές καὶ ἀγροτικές, σὲ ὅ,τι ἔχει σχέση μετὰ τὴν ἀσκηση τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου τους στοὺς τομεῖς Περιβάλλοντος. Ἄλλωστε, τὰ μηνύματα, μὲ νοήματα, γιὰ τὸ θαυμασμὸ καὶ τὸ σεβασμὸ στὴν κτίση

τοῦ Κτίστη δὲν δικαιολογοῦν κάτι τέτοιο. Καὶ κάτι ἀκόμα, ἐξ ἴσου ἐνισχυτικό, τὰ ὅρια τῶν ἐννοιῶν καὶ ἐνεργειῶν, μεταξὺ ἀγροῦ καὶ «ἄστεως» ἔχουν πέσει ἀπὸ μόνα τους, ἀφοῦ στὶς πόλεις ἐργάζονται καὶ συνεργάζονται (καὶ) γιὰ τὴν ὑπαιθρο — ἐγγειοβελτιωτικά ἔργα, λιπάσματα, φυτοφάρμακα, σιδηροκατασκευές γεφυρῶν, διανοίξεις σηράγγων, Πανεπιστημιακές μονάδες— καὶ στὸ ὑπαιθρο, κάτι ἀνάλογο, —μεταλλεῖα, βιοτεχνίες, ἢ βιομηχανίες, λιμενοβραχίονες—, ὑπὲρ τῶν πόλεων. Θὰ παραμείνουν, λοιπόν, στεγανά διαχωριστικά ὅρια, μεταξὺ τῶν Ἐνοριῶν καὶ οἱ ἐφημέριοι θὰ περιορίζονται μὲ νοοτροπία «ἐπαρχιώτη» ἢ «πρωτευουσιάνου». Ἡ κτίση, ποὺ μὲ λαχτάρια περιμένει τὴν ἀπελευθέρωσή της⁸, περιμένει ἀπὸ τὴν κάθε Ὁρθόδοξη Ἐνορία τὴ συμβολή της.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Σταυρόπουλος Ἀλέξ., *Ἐπιστήμη καὶ Τέχνη τῆς Ποιμαντικῆς*, Ἐκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα 1997, σσ. 9-10.

2. «Καὶ ἔλαβε ὁ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασε, καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, ἐργάζεσθαι αὐτὸν καὶ φυλάσσειν» (Γέν. 2, 15).

3. «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν· πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν» (Ἰω. 1, 1-3).

4. «... πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει» (Ρωμ. 8, 22).

5. Ἐνδεικτικά, ἄς ὑπενθυμισθεῖ «Θ' Ὀμιλία εἰς τὴν Ἑξαήμερον» τοῦ Μ. Βασιλείου, «Υπόμνημα εἰς τὴν Γένεσιν» τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, «Περὶ κατασκευῆς ἀνθρώπου» τοῦ Γρηγορίου Νύσσης, «Κατὰ Ἑλλήνων» (εἰδωλολατρῶν) τοῦ Ἀθανασίου τοῦ Μεγάλου, κ.τ.τ.

6. Ἀκόμα καὶ Εὐχές συνετάχθησαν ὑπὲρ (καὶ) τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων —τυρόν, ψά— καὶ τῶν ἀγροτικῶν ἐργαλειῶν ἢ σκευῶν —δίκτυα, σκάφη, φρέαρ—, ἀνάμεσα στὶς τόσες ἄλλες Εὐχές ὑπὲρ Φυτῶν καὶ Ζώων.

7. Προβάλλεται ὁ Κτίστης, ὡς Προνοητῆς, Ρυθμιστῆς, Συντονιστῆς τοῦ ὄλου ἔργου, σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ στὴν ὁρατὴ κτίση, καὶ ἐμπνέεται ἡ «θεόνομη ὑπαρξὴ καὶ τριαδοκεντρικότητα τῆς Φύσης» (ἴδε π.Γ. Μεταλληνοῦ, *Ὁρθοδοξία καὶ Φύση*, Πρακτικά Β' Συνεδρίου Ἀρκαδικῆς Ἀκαδημίας, σ. 53).

8. «... καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ» (Ρωμ. 8, 21).

Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος

Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ σᾶς ἀνέθεσε τὸ ἱερὸ λειτουργήμα τῆς Διακονίας μὲ σκοπὸ τὴν συμπάραστασή σας στὸ πολύπλευρο ἔργο τοῦ ἱερέως καὶ τὴν σταδιακὴ προσαρμογὴ σας στὶς συνθήκες διεξαγωγῆς του, ὥστε, ὠριμάζοντες σὺν τῷ χρόνῳ, νὰ δεχθεῖτε ἐν καιρῷ καὶ τὴν χάρι τῆς πλήρους ἱερωσύνης καὶ νὰ ἀναλάβετε τὰ ὑπεύθυνα ἱερατικά σας καθήκοντα. Κατὰ συνέπειαν, τώρα ὀφείλετε νὰ μαθητεύετε σὲ ὅλα, γιὰ νὰ εἴσθε ἐνήμεροι ὄλων, εἰ δυνατόν, τῶν πτυχῶν τῆς ἱερατικῆς διακονίας, πρὸς δόξαν Θεοῦ. Ἀξιοποιοῦντες καταλλήλως τὸν χρόνο σας, θὰ καταστείτε εὐχρηστα ὄργανα στὴ διάθεση τῆς Ἐκκλησίας, πού προσβλέπει σὲ σᾶς ὡς πρὸς τὰ ἄξια καὶ ἱκανὰ μελλοντικά της στελέχη, μὲ τὴ βοήθεια τῶν ὁποίων θὰ φέρει εἰς πέρας τὴ μεγάλη της ἀποστολὴ μέσα στὸν κόσμο.

Τώρα δὲν ἔχετε πλήρη ἱερωσύνην, ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι δὲν ἔχετε καὶ εὐθύνες. Οὔτε ὅτι μπορεῖτε νὰ περνᾶτε ἀνέμελα τὸν καιρὸ σας, μέχρις ὅτου ἔλθει ἡ ὥρα γιὰ τὴ χειροτονία σας. Κανένας Διάκονος δὲν πρόκειται νὰ χειροτονηθεῖ ἱερεὺς καὶ νὰ ἀναλάβει ἐφημεριακὴ θέση, ἐὰν προηγουμένως δὲν δώσει ἀπτὰ δείγματα τῆς ὠριμότητάς του καὶ τῆς ἀξιοπιστίας του. Διάκονοι πού συμπεριφέρονται μὲ νωχέλεια, ἀλαζονεία, ἀδιαφορία καὶ ραστώνη δὲν πρέπει νὰ ἐλπίζουν σὲ περαιτέρω ἀξιοποίησή των στὴν Ἱ. Ἀρχιεπισκοπὴ μας.

Γιὰ τοῦτο καὶ καταγράφουμε στὴ συνέχεια τὰ καθήκοντα πού ἔχουν οἱ Διάκονοι καὶ πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὁποίων ὀφείλουν νὰ συμμορφωθοῦν ἀμέσως, πρὸς ἀποφυγὴν παραπικρασμῶν καὶ παραπόνων. Ὅσοι εἶναι ἐν τάξει μὲ τὰ καθήκοντά των, ὅπως αὐτὰ περιγράφονται κατωτέρω, καὶ ὅσοι θὰ δείξουν διάθεση συμμορφώσεως πρὸς τὶς ὁδηγίες πού ἀκολουθοῦν δὲν ἔχουν νὰ φοβηθοῦν τίποτε. Τοὺς περιβάλλομεν ἔμπρακτα μὲ τὴν ἀγάπη, τὴν προστασία

καὶ τὴν ὑποστήριξή μας. Οἱ ἄλλοι καλὸν εἶναι νὰ πληροφορηθοῦν ἐγκαίρως τί πρέπει νὰ κάνουν καὶ πῶς πρέπει νὰ συμπεριφέρονται γιὰ νὰ ἐλπίζουν σὲ κάτι καλύτερο.

1. Οἱ Διάκονοι ἀνήκουν στὸν ἀνώτερο Κλῆρο, ἔχουν βαθμὸ ἱερωσύνης καὶ ἔργο τους εἶναι νὰ βοηθοῦν τὸν ἱερέα σὲ ὅλες τὶς δραστηριότητες.

2. Πρωτίστως οἱ Διάκονοι λαμβάνουν μέρος στὴ Θ. Λατρεία τῆς Ἐκκλησίας. Τοῦτο προϋποθέτει σαφῆ γνώση καὶ ἐπίγνωση τῶν τῆς Θ. Λατρείας. Δηλαδή γνώση τοῦ Τυπικοῦ, τῶν Ἀκολουθιῶν τοῦ νυχθημέρου, τῆς ἔστω καὶ στοιχειώδους ἀποδόσεως τῶν ὕμνων κατ' ἤχον, τῆς ἀπαγγελίας τῶν ἀναγνωσμάτων, τῆς Τάξεως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

3. Ἡ γνώση αὐτὴ προσκτᾶται κατὰ βᾶσιν μὲ τὴν καθημερινὴ παρουσία καὶ συμμετοχὴ τοῦ Διακόνου σὲ ὅλες τὶς Ἱ. Ἀκολουθίες τῆς ἡμέρας, ἤτοι στὸν Ὅρθρο, τὴ Θ. Λειτουργία καὶ τὸν Ἑσπερινό. Στὴν περίοδο τῆς Μεγ. Τεσσαρακοστῆς προστίθενται οἱ Προηγιασμένες, τὰ Μ. Ἀπόδειπνα καὶ οἱ Χαιρετισμοί. *Σὲ ὅλες αὐτές τὶς Ἱ. Ἀκολουθίες εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἡ καθημερινὴ παρουσία τοῦ Διακόνου, ἄλλοτε μὲν ψάλλοντος καὶ ἄλλοτε λειτουργοῦντος. Ἀπαλλαγὴ ἐκ τοῦ καθήκοντος αὐτοῦ ἐπιτρέπεται μόνον κατόπιν ἀδείας τῆς Πρωτοσυγκελλίας καὶ πάντοτε διὰ λίαν σοβαρὸν λόγον ἐπιφυλλασσομένης καὶ τῆς περιπτώσεως τῆς παρ. 10 τοῦ παρόντος.*

4. Κατὰ τὴν συμμετοχὴ του στὴ Θ. Λατρεία ὁ Διάκονος προσέχει νὰ μὴ παραφωνεῖ, νὰ ἀπαγγέλλει μὲ ὀρθοφωνίαν, νὰ ψάλλει μὲ τέχνη, νὰ συμβάλλει στὴν διάθεση τῶν πιστῶν γιὰ προσευχή. Ὁ ἴδιος προεξάρχει γιὰ τὴν ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ πάντων ἀπαγγελία τοῦ «*Συμβόλου τῆς Πίστεως*» καὶ τοῦ «*Πάτερ ἡμῶν...*», ἐνῶ φροντίζει γιὰ τὴν καλὴ ἐκφορὰ ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς ἐμμελοῦς ἀπαγγελίας τοῦ ἱεροῦ κειμένου τοῦ Εὐαγγελίου, ἀποφεύγων λάθη κατὰ τὴν

πρὸς τοὺς Διακόνους

ανάγνωση καὶ ἀποδίδων τὴν ἔννοιάν του.

5. Βασικὸ προσὸν τοῦ Διακόνου εἶναι νὰ γνωρίζει ἔστω καὶ στοιχεῖα βυζαντινῆς μουσικῆς, ὥστε νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ παρακολουθεῖ τὸν ἱερέα καὶ τὸν ἱεροψάλτη καὶ νὰ συμβάλλει στὴν ἄριστη προσφορά τῆς Θ. Λατρείας. Πρὸς τοῦτο συνιστᾶται σὲ ὅλους τοὺς Διακόνους νὰ παρακολουθήσουν μαθήματα βυζαντινῆς μουσικῆς τώρα ποὺ εἶναι νέοι.

6. Ἄλλο καθῆκον τοῦ Διακόνου εἶναι νὰ μεριμνᾷ γιὰ τὴν εὐπρέπειαν καὶ τὸν καθαρισμὸν τοῦ Ἱ. Βήματος καὶ δὴ τῆς Ἁγ. Τραπεζῆς καὶ τῆς Προθέσεως. Μόνον ὁ Διάκονος μπορεῖ νὰ ψαύει πρὸς καθαρισμὸν ἢ μετακίνησιν τὰ ἐπὶ τῆς Ἁγ. Τραπεζῆς ἱερά ἀντικείμενα καὶ ὄχι ὁ ἢ ἡ Νεωκόρος. Ὁ ἴδιος ὀφείλει νὰ πλύνει μὲ προσοχὴν τὰ μάκτρα γιὰ τὴν Ἁγ. Μετάληψιν, μέσα σὲ εἰδικὸ σκεῦος, ρίπτων τὰ νερά εἰς τὸ χωνευτήρι.

7. Ἐξεδόθη ἀπὸ τὴν Ἱ. Ἀρχιεπισκοπὴν μας ἡ «*Τάξις τοῦ Μεγάλου καὶ Πανηγυρικοῦ Ἑσπερινοῦ καὶ τοῦ Ὁρθροῦ τῶν Κυριακῶν χοροστατοῦντος Ἀρχιερέως ὡς καὶ*

τῆς Θ. Λειτουργίας ἱεουργοῦντος Ἀρχιερέως», ἡ ὁποία περιέχει τὴν πλήρη διάταξη τῆς τελετουργικῆς ποὺ ἰσχύει, ὅταν χοροστατεῖ ἢ λειτουργεῖ Ἀρχιερεὺς. Τὴν ἔκδοσὴ τῆς ἐπέβαλεν ἡ ἀνάγκη ἐνημερώσεως τῶν κληρικῶν μας καὶ ἡ καθιέρωση ὁμοιομορφίας στὴ τέλεση τῶν Ἱ. Ἀκολουθιῶν. Πρέπει νὰ τὴν μελετήσετε μὲ προσοχὴ καὶ νὰ συμμορφωθεῖτε πρὸς τὶς ὑποδείξεις τῆς.

8. Ἀξιοποιῶν τὴν παραμονὴν τοῦ στοῦν Ἱ. Ναόν του ὁ Διάκονος μαθαίνει ἀπὸ τὸν ἱερέα λεπτομέρειες γιὰ τὴν διοίκηση τοῦ Ἱ. Ναοῦ, γιὰ τὴν ἔκδοση τῶν πιστοποιητικῶν, γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση προβλημάτων ποὺ συχνὰ ἀναφύονται, πότε πνευματικῆς καὶ πότε διοικητικῆς φύσεως. Ὁ ἴδιος βοηθεῖ στὴν σύνταξη βεβαιώσεων καὶ πιστοποιητικῶν.

9. Ὁ Διάκονος ὀφείλει νὰ ἀναμειγνύεται καὶ στὸ ἱεραποστολικὸ ἔργο τῆς ἐνορίας, διδάσκων στὰ Κατηχητικά, μετέχων σὲ συνάξεις Κύκλων ἢ συγκεντρώσεις νέων εἴτε γιὰ νὰ μαθαίνει, εἴτε γιὰ νὰ διδάσκει, ἐφ' ὅσον διαθέτει τὰ πρὸς τοῦτο προσόντα. Ἐπίσης, πρέπει νὰ συμμετέχει γενικότερα στὴ

ζωή τῆς ἐνορίας, στὶς ποιμαντικὲς ἐξορμήσεις, στὸ κοινωνικὸ καὶ φιλανθρωπικὸ ἔργο, δίδων τὴν ἐντύπωση νέου κληρικοῦ μὲ ζῆλο. Τοῦτο ἔχει ὡς συνέπεια καὶ τὴν ἀπόδοση σεβασμοῦ πρὸς τὸ σχῆμα του ἀπὸ μέρους τῶν ἐφημερίων καὶ τῶν λαϊκῶν.

10. Ἀρκετοὶ Διάκονοι σπουδάζουν εἴτε στὶς Θεολογικὲς Σχολὲς εἴτε σὲ ἄλλες. Καλὸ ἔργο κάνουν, πρέπει νὰ μορφωθοῦν. Καὶ θὰ τὸ ἐπιτύχουν ἂν εἶναι συνεπεῖς μὲ τὶς φοιτητικὲς τῶν ὑποχρεώσεις. Γι' αὐτὸ μόνον ἂν πρέπει νὰ παρακολουθήσουν μαθήματα στὸ Πανεπιστήμιο ἢ ἀλλοῦ δικαιολογοῦνται νὰ μὴ εὑρίσκονται στὸν Ναό τους. Καὶ τότε θὰ πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ ἔχουν λάβει τὴν ἄδειαν τῆς Πρωτοσυγκελλίας.

11. Βασικὸ χαρακτηριστικὸ τοῦ Διακόνου πρέπει νὰ εἶναι ἡ σεμνότης καὶ ἡ σοβαρότης του. Ὁ ἴδιος δίδει τὴν πρὸς τοῦτο μαρτυρίαν του μὲ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον ζῆ καὶ συμπεριφέρεται. Ἐπειδὴ εἶναι νέος κατὰ τὴν ἡλικία, εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ μὴ τὸν ὑπολογίζου. Θὰ τὸν ὑπολογίσουν ὅμως ὅταν δώσει δείγματα σοβαρότητος καὶ ὑπευθυνότητος, ὅταν δὲν γίνεται εὐτράπελος καὶ δὲν ἐκθέτει τὸν ἑαυτὸν του. Ὅταν φροντίζει νὰ ἔχει μέτρον σὲ ὅλα του, τότε ἐμπνέει καὶ σεβασμὸ καὶ ἐμπιστοσύνη.

12. Μερικοὶ Διάκονοι συνηθίζουν νὰ περιφέρονται ἀσκόπως στὰ μαγαζιά, ἢ νὰ χάνουν τὸν καιρὸν τους συζητοῦντες ἀνούσια πράγματα καὶ δίδοντες τὴν ἐντύπωση ἀργοσχόλων. Τοῦτο ἐκθέτει μὲν αὐτούς, ἀλλὰ ἀδικεῖ καὶ τὴν Ἐκκλησία. Νέος ἄνθρωπος πού δείχνει νὰ μὴ ἔχει τί νὰ κάνει, εἶναι ὅ,τι χειρότερον μπορεῖ νὰ ὑπάρξει.

13. Διάκονοι κομψευόμενοι στὰ μαλλιά καὶ ιδίως στὰ γένεια εἶναι ἀπαράδεκτοι. Κόβουν τὰ γένεια τῶν πολὺ κοντὰ καὶ δείχνουν ὡς νὰ ἐχειροτονήθησαν πρὸ μιᾶς ἐβδομάδος. Πρόκειται γιὰ ὑπερβολὴ πού σκανδαλίζει. Ἐπίσης, ἀπαράδεκτοι εἶναι καὶ ἐκεῖνοι πού ἔχουν καθιερώσει ἀπὸ μόνοι τῶν νὰ περιφέρονται στοὺς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν μὲ μόνον τὸ ἀντερί, χωρὶς τὸ ράσο τῶν. Οἱ κακὲς αὐτὲς συνήθειες πρέπει νὰ κοποῦν ἀμέσως. Ὁ κληρικὸς ὀφείλει νὰ εἶναι πρωτίστως ἱε-

ροπρεπής. Μὲ ἀμφίεση καθαρὴ, μὲ μαῦρες κάλτσες, μὲ λευκὸ πουκάμισο.

14. Κανένας κληρικὸς τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς, ἐπομένως καὶ κανένας Διάκονος, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐξέρχεται τῶν ὁρίων τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ νὰ μεταβαίνει σὲ ἄλλη Μητρόπολη χωρὶς γραπτὴ ἄδεια. Ἐξαίρεση γίνεται, γιὰ εὐνοήτους λόγους, ἂν πρόκειται γιὰ μετάβαση σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς ὅμορες Μητροπόλεις τοῦ λεκανοπεδίου, ἐπειδὴ εἶναι ἐνιαῖο τὸ πολεοδομικὸ συγκρότημα τοῦτο. Ἐὰν ὅμως πρόκειται νὰ ἱεροπρακτῆσει, χρειάζεται νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἄδεια τοῦ ἐπιχωρίου Μητροπολίτου.

15. Ὁ Διάκονος ἔχει καὶ δικαιώματα: α) στὴν ἀγάπη καὶ προστασία τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τῶν προϊσταμένων του ἐφημερίων· β) στὸ σεβασμὸ τῶν ἐνοριτῶν του· γ) στὴν ἀπόληψη τῶν ὄσων δικαιούται ἀπὸ τὰ Μυστήρια στὰ ὁποῖα συμμετέχει καθὼς καὶ στὸ «κυτίον» τῶν ἱερέων καὶ δ) στὴ συμμετοχὴ του σὲ ἀγιαστικὲς πράξεις, π.χ. εὐχέλαια πού τελοῦν οἱ ἱερεῖς καὶ τὸν καλοῦν μαζί τῶν.

16. Δικαιοῦται ἐπίσης τὴν μηνιαία ἄδειά του κατ' ἔτος. Ἐπειδὴ οἱ Διάκονοι μισθοδοτοῦνται ἀπὸ τὸ δημόσιο δὲν ἐπιβαρύνουν οἰκονομικὰ τὸν Ἱ. Ναὸ στὸν ὁποῖον διακοноῦν. Εὐπρόσδεκτο πάντως θὰ ἦταν, ἂν οἱ Ἱ. Ναοὶ τοὺς προσέφεραν ἐν εἴδει δώρου τὶς παραμονὲς Χριστουγέννων καὶ Πάσχα μικρὴ ἐνίσχυση σὲ ἀναγνώριση τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τοῦ κόπου τῶν.

Αὐτὰ ἐν ὀλίγοις εἶναι τὰ ὅσα ἠθελήσαμε νὰ σᾶς γνωρίσωμε μὲ πολλὴ ἀγάπη, μεριμνῶντες γιὰ τὴν καλὴ ἀναστροφή σας μέσα στὸν ἱ. χώρον τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἴσως μερικοὶ ἀπὸ σᾶς νὰ ἔχετε κακὴ πείρα ἀπὸ τὴ συνεργασία σας μὲ τοὺς προϊσταμένους σας ἱερεῖς. Δὲν ἔχουν δίκαιον, ἂν σᾶς ἀδικοῦν. Ἀλλὰ καὶ σεῖς μὴ ξεχνᾶτε ὅτι εἰσθε ἀκόμη νέοι καὶ πρέπει νὰ μαθαίνετε. Κάνετε ὑπομονὴ καὶ δεῖξτε καλωσύνη καὶ ἐπιμέλεια. Θὰ σᾶς ἐκτιμήσουν ὅλοι καὶ θὰ σᾶς ὑπολογίζου.

Σᾶς εὐχόμεθα τὴ δύναμη καὶ εὐλογία τοῦ Θεοῦ.

Οικογένεια ή και επάγγελμα;*

Του Άλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου,
Καθηγητού του Πανεπιστημίου Άθηνών

Όμοιότητες και διαφορές

Χαρακτηριστικό του ανθρώπινου βίου είναι ότι δεν επαναλαμβάνεται. Μπορεί να υποστηρίξουν ότι ή ιστορία επαναλαμβάνεται, ότι ο άνθρωπος πέφτει πάντοτε στα ίδια λάθη, εν τούτοις θα έλεγα ότι κάθε ομοιότητα δεν έχει σχέση με πραγματικά περιστατικά. Γιατί εκείνος που τὰ ζεί, αυτοί που τὰ ζούν δεν είναι ίδιοι τή στιγμή που βιώνουν κάτι ανάλογο.

Το ίδιο συμβαίνει και με τους ανθρώπινους θεσμούς. Οί κοινωνίες στα βασικά χαρακτηριστικά τους μοιάζουν. Η δημοκρατία είναι και δεν είναι ίδια σε όλα τὰ μήκη και πλάτη τής γής, σε όλες τις εποχές, διαχρονικά. Διαφέρει ακόμα και στον τρόπο που ο καθένας μας βιώνει τὸ δημοκρατικό πολίτευμα. Τὸ ίδιο μπορούμε να πούμε ότι συμβαίνει και με τή θρησκεία, τή δικαιοσύνη, τήν εκπαίδευση. Ἐφαρμόζονται βασικοί κανόνες. Οί κανόνες όμως αυτοί δεν εξασφαλίζουν τήν ομοιόμορφη βίωση οὔτε τήν επανάληψη ίδιων καταστάσεων, ἔστω κι ἂν περιγράφουν ὅμοια πράγματα.

Ἔτσι, ὁ λόγος για τήν οικογένεια και τήν εργασία δεν μπορεί να στηρίζεται σε πάγιες γραμμές και θέσεις που κατά καιρούς ἔχουν διατυπωθεῖ ἀπὸ διαφόρους. Μπορεί, βέβαια, αυτοί οί «διάφοροι» να φροντίζουν να συμφιλιώσουν, με ρυθμίσεις, με διατάξεις, με νομοθεσίες αυτά τὰ δύο μεγέθη. Και ὁλοένα σήμερα να γίνεται λόγος για τὸ πὼς ἐπιτέλους θὰ υπάρξουν ἐκεῖνες οί προϋποθέσεις που δεν θὰ θέτουν σε αντιπαράθεση τήν οικογένεια και τήν εργασία. Σὰν οί

δύο τους να είναι ανταγωνιστικές ή μία πρὸς τήν ἄλλη και ὅσο κερδίζει ή οικογένεια τόσο να χάνει ή εργασία ή και τὸ αντίθετο. Κάτι τέτοιο, βέβαια, δεν μπορεί να αποκλειστεί ἐκ τῶν προτέρων. Ἴδιαίτερα μάλιστα, ἂν πλησιάσουμε τὸ πρόβλημα με τή σημερινή ὀπτική γωνία και τις διαστάσεις που ἔχει πάρει ή σύγχρονη οικονομική ζωή που κινεῖται μεταξύ παραγωγῆς και κατανάλωσης, προσφορᾶς θέσεων ἐργασίας και ἀνεργίας, ἀπασχόλησης, ὑποαπασχόλησης και ἀναζήτησης ἀπὸ μεμονωμένα ἄτομα περισσότερων θέσεων πρὸς ἐξασφάλιση καλύτερων εἰσοδημάτων και ὡς ἐκ τούτου ἀγοραστικής ἰσχύος μεγαλύτερης.

Ἐξασφάλιση τῶν ἀναγκαιῶν

Με αυτές τις συνθήκες, πολλές φορές, οί οικογένειες δεν ἀναγκάζονται να ἐπιδιώξουν διπλὸ εἰσόδημα, να ἐργαστοῦν, δηλαδή, ὁ ἄνδρας και ή γυναίκα, μόνο για τήν προσωπική τους εὐμάρεια, ἀλλὰ γιατί οί ἀποδοχές τοῦ ἑνὸς ή και τῶν δύο δεν ἐπαρκοῦν για να ζήσει ή οικογένειά τους με ἕναν εὐπρεπῆ τρόπο. Δεν είναι μόνο για να ἐξασφαλίσουν τὰ περιττὰ μιᾶς καταναλωτικῆς κοινωνίας, ἀλλὰ για να ἐξοικονομήσουν τὰ ἐλάχιστα μιᾶς ἀξιοπρεποῦς διαβίωσης αὐτῶν και τῶν παιδιῶν τους. Ἔτσι, ὁμως, ή εργασία, γίνεται βιοπορισμός. Καταλήγει να βιώνεται ὡς ἔξοδος ἀπὸ τήν ἀπορία, τελικὰ να ζοῦν οί ἄνθρωποι σε ἕνα ἀδιέξοδο. Και αὐτὸ να γίνεται, ὄχι μόνον ὅταν ἀντιπαραθέτουν εργασία και οικογένεια, ἀλλὰ και τότε ὅταν δεν ἀντιμετωπίζουν τέ-

* Με ἀφορμὴ ἕνα πολὺ ἐνδιαφέρον ἀφιέρωμα τοῦ Περιδικοῦ Ἐλευθερίας και Γλώσσας «*Εὐθύνη*» στὸ τεῦχος 340 τοῦ Ἀπριλίου 2000: *Οικογένεια ή Ἐπάγγελμα*. Ἡ προμετωπίδα τοῦ ἄρθρου μας είναι τὸ «σῆμα» τοῦ εὐρωπαϊκοῦ δικτύου «*Οικογένειες και εργασία*», για τὸ ὁποῖο γίνεται λόγος μέσα στὸ κείμενο.

τοιου τύπου διλήμματα και εργάζονται μόνο για τον εαυτό τους: όταν δεν έχουν ακόμα ή δεν έχουν πλέον οικογένεια. Αυτό βέβαια θέτει με τρόπο τραγικό το ζήτημα της ουσιαστικής θέσεως της εργασίας στη ζωή των ανθρώπων. Τι αντιπροσωπεύει στις ανθρώπινες αξίες ή εργασία και ποιές βαθύτερες ανάγκες καλύπτει και εκπληρώνει;

Έξαιρώντας τις περιπτώσεις εκείνες, που όρισμένοι εργάζονται όλο και περισσότερο για να συσσωρεύσουν πλούτη ή υπερβολικά κέρδη, οι πιο πολλοί επιδιώκουν διπλό εισόδημα προς εξασφάλιση των αναγκών. Βασικό ερώτημα χωρίς απάντηση θα ήταν όπωσδήποτε να τεθεί κάποτε το περιεχόμενο αυτών των αναγκών. Το ένα, τα δύο αυτοκίνητα; Το έξοχικό, τα ταξίδια στο εξωτερικό, τα καλά (άκριβα) σχολεία και ή μετεκπαίδευση για τα παιδιά; Τα ρούχα με τη μάρκα, οι πολλές έξοδοι; Ο καθένας μας δίνει «αναγκαστικά» τις δικές του απαντήσεις. Για τους περισσότερους, όμως, δεν τίθενται έτσι τα ζητήματα. Κι αν τίθενται για κάποιες συγκεκριμένες κοινωνίες, για άλλες και μόνο τα ερωτήματα είναι καθαρή πολυτέλεια. Οι συνθήκες σε πολλές περιοχές της γης είναι τραγικές. Εκεί, και να εργαστείς, πάλι λίγα, ελάχιστα έξοικονομείς: για οικογένεια καλύτερα ας μη γίνεται λόγος, έτσι όπως τα μέλη της σκορπίζονται στους πέντε ανέμους για αναζήτηση εργασίας.

Το ζήσαμε πρόσφατα στον τόπο μας αλλά και παλιότερα με τη μαζική ή την ατομική μετανάστευση των υγιέστερων δυνάμεων της πατρίδας μας. Το ερώτημα αν ή μετανάστευση υπήρξε εύλογια ή κατάρα παραμένει ακόμη μέτρω και αναπάντητο. Συναξάρια τύπου *Κορδοπάτη* ή το *Διπλό βιβλίο* αποτύπωσαν ένα προβληματισμό «φίφτυ φίφτυ». Μοιρασμένοι, δηλαδή, μένουν οι άνθρωποι ως προς τις αγαθές ή τις βλαβερές συνέπειές της. Οικογένειες που ξενιτεύτηκαν, γονείς που εμπιστεύτηκαν τα παιδιά τους στους παππούδες και τις γιαγιάδες, παιδιά που αντίκρυζαν σαν ξένους μετά από χρόνια αυτούς τους γονείς, είναι μερικά από τα αποτελέσματα της σύγχρονης «*Βαβυλώνιας αίχμαλωσίας*» του Έλληνισμού. Για να είμαστε κάπως δίκαιοι δεν θα πρέπει ν' αγνοήσουμε πως αυτή ή εργασία βοήθησε την εποχή εκείνη πολύ κόσμο, παρ' όλες τις δυσκολίες.

Είναι, βέβαια, πολλά εκείνα που δυσκολεύουν τον κόσμο και την οικογένεια. Μήπως ή πρώτη εισοδηματική πηγή της Ελλάδας μας δεν είναι ή ναυσιπλοία; Πόσοι, όμως, διερωτώμεθα κατά πόσο αυτός ο πλούτος δεν στηρίζεται σε πονεμένες ιστορίες των ναυτικών και των οικογενειών τους, που ζούν παράλληλες ιστορίες επί χρόνια κι όταν δένουν πια τα καράβια είναι δεμένες κι οι ψυχές τους...

Αναζήτηση λύσεων

Δεν είναι, όμως, τωρινό ούτε το πρόβλημα ούτε και το δίλημμα οικογένεια ή εργασία. Σα να μπορούσε τάχα ο άνθρωπος να τα ξεχωρίσει αυτά τα δύο και να λύσει διαζευκτικά το πρόβλημα. Επί χάρτου ένδεχομένως να είναι εύκολο. Εύκολο πάλι, αν τεθεί το ζήτημα σε οικονομική μόνο βάση. Να έχει ή οικογένεια αρκετά εισοδήματα, έτσι ώστε να μην είναι αναγκασμένοι να εργάζονται και οι δύο, ο άνδρας και ή γυναίκα. Στην περίπτωση αυτή πιο δεμένη με την οικογένεια θα ήταν ή γυναίκα, ή οποία και θα αναλάμβανε την αύξηση της οικογένειας και τα βάρη της ανατροφής των παιδιών, απαλλαγμένη από άλλα βάρη. Ο άνδρας θα κέρδιζε αρκετά και για τους δύο.

Προς την ίδια κατεύθυνση λύσεων θα μπορούσε να θεωρηθεί και ή προσπάθεια που γίνεται για να μειωθούν οι πιέσεις των φορέων στους εργαζόμενους και «ή προώθηση συστημάτων που να επιτρέπουν να εργάζονται περισσότεροι, να εργάζεται καθένας λιγότερο και να ζει καλύτερα». Εκ πρώτης όψεως φαίνεται λογικό αυτό το αίτημα του «*Ευρωπαϊκού Δικτύου Οικογένεια και Έργασία*» που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του «*Διεθνούς Έτους 1994 για την Οικογένεια*» στη συνέχεια δέσμευσης του Συμβουλίου Υπουργών της 29ης Σεπτεμβρίου 1989 για την προώθηση μέτρων για τη συμφιλίωση της οικογένειας με την εργασία. Νομίζω, ωστόσο, ότι στο βάθος και αυτή ή στάση αντανακλά πάλι μία οικονομικού τύπου προσέγγιση του προβλήματος, έτσι ώστε με τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων να διευκολυνθεί ή έξοδος ιδιαίτερα της γυναίκας στην αγορά εργασίας και στην παραγωγή. Θα ήταν άδικο όμως να περιορίσουμε τέτοιου τύπου πρωτοβουλίες μόνο στην οικονομική τους διάσταση. Είναι

άρκετοι εκείνοι που θέλουν να προωθήσουν συστήματα που υπαινιχθήκαμε πιο πάνω για να αξιοποιήσει και η γυναίκα και ιδιαίτερα η γυναίκα επιστήμονας τις δυνατότητές της στο χώρο εργασίας. Φοβούνται μάλιστα ότι «*ή πολιτική της ολόενα και μεγαλύτερης συρρίκνωσης της κοινωνικής πρόνοιας και κατεδάφισης των δημοσίων συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης έχει ως αποτέλεσμα η γυναίκα να δέχεται μεγαλύτερη πίεση, ώστε να αφοσιωθεί στον παραδοσιακό της ρόλο*».

Οι δύο έντολές

Ής μου έπιτραπεί, όμως, να επαναλάβω κάτι που έθεσα και πιο πάνω. Οι απαντήσεις που θα δοθούν, δεν είναι επί διαζευκτικής βάσεως, του τύπου: οικογένεια ή εργασία. Αυτός θα ήταν ο πιο σωστός τρόπος για να αντιμετωπίσουμε τέτοια σοβαρά ζητήματα; Ήραγε δεν υπήρξε ή δεν υπάρχει περίπτωση να προωθηθούν μέσα για τη συμφιλίωση της οικογένειας με την εργασία χωρίς να κινδυνεύει ή υπόσταση της μιας και η άκεραιότητα της άλλης; Στον καταστατικό άλλωστε χάρτη της ανθρωπότητας — και έννοω την Αγία Γραφή και όχι τα διάφορα κείμενα διεθνών οργανισμών — ποτέ το πρόβλημα δεν τέθηκε με τη μορφή διλήμματος. Ο Θεός έθεσε τον Άδάμ και την Εύα πρό των εύθυνων τους λέγοντάς τους, ότι από έδω και πέρα εκείνοι θα ήσαν που θα φρόντιζαν για την αύξηση και τον πολλαπλασιασμό του ανθρωπίνου γένους («*αύξάνεσθε και πληθύνεσθε*»). Με μία ωραία κίνηση μεταβίβασης εξουσίας τους τοποθέτησε στον Παράδεισο, σ' έναν ωραίο κήπο που αποτελούσε κοινή τους προίκα, για να τον εργασθούν και να τον διαφυλάξουν. Ανεξάρτητα από τις δέκα έντολές, που με τη μεσολάβηση του Μωϋσή κληροδότησε αργότερα στους ανθρώπους ο Θεός ως κανόνες ζωής, οι δύο πρώτες που έθεσε στην αγωγή της ανθρωπότητος και που μόλις τις μνημονεύσαμε, αφορούσαν στην οικογένεια και στην εργασία. Οι μορφές που θα έπαιρναν, οι διάφορες λύσεις που θα δίδονταν δεν ήσαν ασφαλώς καθορισμένες, τελεσιδικές, άπαξ δια παντός. Αυτές ή εκείνες, εκείνες ή οι άλλες. Δεν προτίθεται να περιγράψω αυτές τις μορφές, είτε θεσμικά είτε δομικά. Θα χρειαζόμασταν άλλο χώρο αναπτύ-

ξεως ενός τέτοιου θέματος. Εκείνο που θέλω να τονίσω είναι, ότι ο άνθρωπος καλείται, υπακούοντας στις δύο αυτές έντολές, να εξασφαλίσει, μέσα στις δυνατότητες που του προσφέρει ο ίδιος του ο έαυτός, ή ίδια του ή επιθυμία, οι συνθήκες ζωής, ή υγεία του, ή συγκεκριμένη κοινωνία μέσα στην όποια ζει, οι διαθέσιμοι πόροι που υπάρχουν γύρω του, την ανάπτυξη της οικογένειας και της εργασίας ως θεμελιωδών μεγεθών της ύπαρξής του.

Από κοινού, άνδρες και γυναίκες, ως ανδρόγυνα αλλά και ως μεμονωμένα άτομα, στο μέτρο που μπορούν να επηρεάσουν θεσμικά όργανα στις αποφάσεις τους, θα πρέπει να κινηθούν δραστήρια, έκμεταλλευόμενοι την εμπειρία τους, αλλά και την εμπειρία όλων, έτσι ώστε να επιτευχθεί το καλύτερο δυνατό για την πραγμάτωση των αξιών που λέγονται οικογένεια και εργασία. Τα μέτρα δεν μπορεί να είναι ενιαία για όλες τις κοινωνίες, ούτε για όλα τα χρόνια της ζωής ενός ανδρογύνου. Θα πρέπει να λάβουμε υπ' όψη και να διαφοροποιήσουμε τα διάφορα στάδια της ζωής μιας οικογένειας, αλλά και τις δυνατότητες μιας συγκεκριμένης κοινωνίας. Δεν θα λύσουμε τα προβλήματα σ' ένα κρυφό έπιτελείο, σ' ένα ψυχρό κέντρο λήψεως αποφάσεων, χωρίς να λάβουμε υπ' όψη και τις μεμονωμένες περιπτώσεις. Κριτήρια ασφαλώς δεν μπορεί να είναι μόνο ή οικονομική ευεξία έρήμην των προσώπων. Όπως δεν μπορεί να αποτελεί στρατηγικό στόχο μόνο ή αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος ενός κράτους, για να ρυθμίσει τη ζωή των κατοίκων του και το μέλλον των οικογενειών τους. Η εργασία, άλλωστε, ως εργασία μπορεί να πάρει πολλές μορφές καθώς το ίδιο μπορεί να συμβεί και με την οικογένεια.

Τελειώνοντας, θα ήθελα να τονίσω ότι στην περίπτωσή μας, εύννοούνται τόσο οι έναλλακτικές όσο και οι συμπλεκτικές λύσεις. Οι λύσεις, δηλαδή, που σε άλλη περίπτωση ονόμασα «*τόσον όσοι*». Θα χρειαστεί μια συζυγία νοῦ και καρδιάς που θα αποκλείει τα προγραμματικά «*είτε-είτε*» και «*ούτε-ούτε*». Απαιτείται, λοιπόν, για να θυμηθούμε τον ευαγγελικό λόγο, σωφροσύνη και άκεραιότητα, ακριβές άρετές που θα μās έμπνέουν και θα διαμορφώνουν τη ζωή της οικογένειας και της εργασίας στην καθημερινότητά τους.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ

Του Ἀρχιμανδρίτου Γρηγορίου Κωνσταντίνου

Ενα από τα πολυσυζητημένα θέματα της εποχής μας είναι και το θέμα της *παγκοσμιοποίησης*. Για το θέμα αυτό πριν από αρκετά χρόνια ούτε καν γινόταν λόγος συζητήσεως, πολύ δὲ περισσότερο δὲν χρησιμοποιούσαν τὴν ἔννοια «*παγκοσμιοποίηση*». Σήμερα, ὅμως, μετὰ ἀπὸ τόσα χρόνια οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι τὴ συζητοῦν καὶ τοὺς ἀπασχολεῖ. Τὴ διαβάζει κανεὶς συνεχῶς στὸν τύπο. Οἱ πολιτικοὶ μιλοῦν γι' αὐτήν. Καὶ ἡ Ἐκκλησία τὴν ἔχει στὸ προσκήνιο γιὰ ἐνημέρωση καὶ διαφώτιση τοῦ ποιμνίου της. Οἱ ἀμφιβολίες ὅμως ποὺ κατὰ καιροὺς ἔχουν εἰπωθεῖ ἀναφορικὰ μὲ τὴν παγκόσμια τάξη καὶ ὀδεύουν πρὸς πέρα ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινες ἀναταραχές, πρέπει νὰ διερευνηθοῦν ὑπὸ τὸ πρίσμα τῆς μεγάλης ἀθλιότητος καὶ συγχρόνως τῆς μεγάλης εὐμάρειας χωρὶς προηγούμενο ποὺ ἀπολαμβάνει σήμερα ὁ κόσμος. Διότι καὶ ἂν αὐτὴ ἡ ἀνθρωπότητα εἶναι πρὸς πλοῦσια ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά, τὴν ἴδια ὅμως στιγμή ἔχουμε καὶ τὴν πρὸς ἀκραΐες στέρησεις καὶ ἀνισότητες. Αὐτὸ τὸ βλέπουμε στὴν ἀνιση κατανομή τοῦ πλούτου ἀλλὰ συγχρόνως καὶ στὴν ἀνισοροπία τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς τῶν κρατῶν. Ἐνα πολὺ σοβαρὸ πρόβλημα τῆς παγκοσμιοποίησης εἶναι ὁ ἐνδεχόμενος διαχωρισμὸς τῶν κρατῶν σὲ πλοῦσια καὶ φτωχὰ καθὼς καὶ ὁ τῶν διαφόρων ἀνθρωπίνων ὁμάδων σὲ κάθε κράτος ξεχωριστά. Τὰ λέμε ὅλα αὐτὰ γιὰ νὰ ἔχουμε πάντα στὸ νοῦ μας τὴ βαθύτερη ἔννοια ἀντίθεσης προκειμένου νὰ καταλάβουμε τὸ γενικότερο σκεπτικισμὸ ποὺ ἐμπνέει ἡ νέα παγκόσμια τάξη ἢ ἀλλιῶς ὅπως συνηθίζεται ἡ «*παγκοσμιοποίηση*». Μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ διαπιστώνει κανεὶς ὅτι ἡ ὅλη συζήτηση γιὰ τὴν παγκοσμιοποίηση ἔχει παγκοσμιοποιηθεῖ, κατανοώντας ἐπίσης ὅτι βρισκόμαστε σὲ περίοδο μεγάλων ἀλλαγῶν.

Γιὰ μᾶς ὅμως τοὺς Ἕλληνας ὀρθόδοξους χριστιανούς δὲν ὑπάρχει κανένας φόβος γι' αὐτὴ τὴν περιβόητη παγκοσμιοποίηση, ἀφοῦ πρό-

κειται γιὰ μιὰ ὄχι ἀληθινὴ παγκοσμιοποίηση, ὅπως τὴν παρουσιάζουν οἱ ἰσχυροὶ τοῦ πλανήτη μας. Ἡ Ὀρθοδοξία δὲν ἀποκλείει, ἀπεναντίας περικλείει τὴν παγκοσμιοσύνη, πότε; Ὅταν ὁ κάθε λαὸς θὰ μπορεῖ νὰ εἰσφέρει ἀνεμπόδιστα τὴν πολιτισμική, τεχνολογική καὶ οικονομική περιουσία του μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Τριαδικὸ Θεὸ γιὰ τὴ διαμόρφωση μιᾶς νέας ὑπερεθνικῆς παγκόσμιας χριστιανικῆς κοινότητας, χωρὶς νὰ καταλύεται βάνουσα ὁ θρησκευτικὸς χαρακτήρας τοῦ κάθε λαοῦ.

Ἡ ἑλληνιστικὴ παγκοσμιοποίηση ὑπάρχει αἰῶνες πρὶν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἀκόμη τοῦ Χριστοῦ, ὅπου τὸ Εὐαγγέλιό Του διὰ στόματος Ἀποστόλου Παύλου κηρύχθηκε πρὸς ὅλους τοὺς λαούς: «*οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ πάντες γὰρ ὑμεῖς εἰς ἑστὲ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ*» (Γαλ. 3, 28). Τὸ κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν εἶχε παγκόσμιο χαρακτήρα καὶ ὄχι μόνον αὐτὸς ἀλλὰ καὶ γενικὰ ὅλοι οἱ Ἀπόστολοι ποὺ κήρυξαν τὸ Εὐαγγέλιό τοῦ Χριστοῦ ἀνὰ τὴν οἰκουμένην. Δὲν εἶναι τυχαῖο ὅτι ὅλα τὰ Εὐαγγέλια (πλὴν ἑνὸς) καὶ ἄλλα ἱερά βιβλία γράφτηκαν στὴν «*παγκοσμιοποιημένη*» ἑλληνικὴ προκάλωντας τὸ θαυμασμὸ στοὺς ἀνθρώπους καὶ ἰδιαίτερα στοὺς φρουροὺς τῶν τότε Παραδόσεων. Τὸ εὐαγγελικὸ ἔργο τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων Του ἦταν τὸ τελειότερο στὴν τότε ἐποχὴ, ὥστε νὰ ἐδραιωθεῖ καὶ ἐπικρατήσῃ ἡ νέα, πρώτη καὶ μοναδικὴ «*παγκοσμιοποιημένη*» θρησκεία. Ἡ Ἐκκλησία μας σὲ κάθε λατρευτικῆς τῆς σύναξης εὔχεται «*ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως*». Ζοῦμε σὲ μιὰ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἦταν καὶ εἶναι ἀνοικτὴ σὲ ὅλους, προσιτὴ, ἤρεμη καὶ γλυκιὰ σὰν τὸ φῶς τοῦ καντηλιοῦ, ὅπως ἀναφέρει ἕνας ἀρθρογράφος ἐπώνυμος ἐφημερίδας.

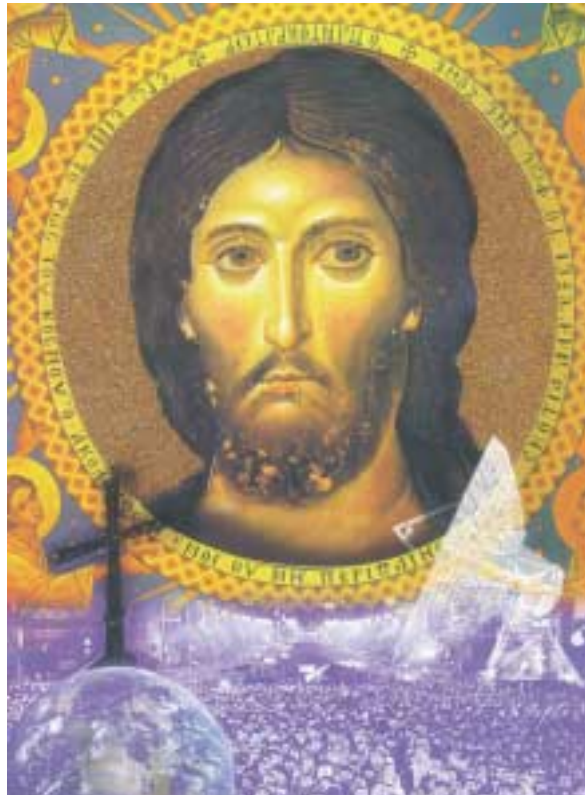
Ἡ Ὀρθοδοξία δὲν ἐμπλέκεται μὲ τὸ φανατισμὸ, τὴν μισαλλοδοξία καὶ τὴν ἐπιθετικότητα. Εἶναι αὐτὴ ὅπως τὴ δημιούργησε ὁ Ἰδρυτὴς της

και τή γνωστοποίησαν στη συνέχεια σέ όλα τὰ Ἔθνη οἱ Ἀπόστολοί Του. Εἶναι ἀνοικτὴ σέ ὅλο τὸν κόσμο, γι' αὐτὸ και εὐχεται στὶς λατρευτικὲς τῆς συνάξεις, «*ὑπὲρ τοῦ σύμπαντος κόσμου*». Ἐμεῖς οἱ Χριστιανοὶ και ἰδιαίτερα οἱ Ὁρθόδοξοι δὲν πρέπει νὰ φοβόμαστε ἀπὸ τὴν ὅλη πορεία τῆς παγκοσμιοποίησης. Ἡ ἐξέλιξη τῆς παγκοσμιότητας εἶναι βασικὸ στοιχεῖο τῆς Ὁρθοδοξίας. Σέ ὁλόκληρη τὴν Ἀγία Γραφή, τόσο στὴν Παλαιὰ ὅσο και στὴν Καινὴ Διαθήκη βρίσκουμε πολλὰ χωρία, τὰ ὁποῖα μιλοῦν γιὰ τὸ ὄραμα τοῦ καινούργιου οὐρανοῦ και τῆς καινούργιας γῆς (Ἀποκ. 21, 1). Ἀκόμη ὁμως πρέπει νὰ ἐπισημάνουμε ὅτι μὲ τὴν ἐνανθρώπιση τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καλοῦνται στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ὅλοι, χωρὶς ἐξαίρεση, διάκριση φυλῆς, γλώσσας, καταγωγῆς. Τέλος ἡ παγκοσμιότητα τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος ἀπευθύνεται σέ ὁλόκληρη τὴν κτίση, στὴν ὁποία ὑλικά ὁ ἄνθρωπος μετέχει. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἦταν και εἶναι ἀνοικτὴ πρὸς ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς γῆς και τοὺς καλεῖ ὅλους νὰ ἔλθουν στὴν ἀνοικτὴ ἀγκαλιά τῆς σύμφωνα μὲ τὰ κελεύσματα τοῦ Ἰδρυτοῦ τῆς Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἡ σωστὴ ἀντιμετώπιση τοῦ φαινομένου τῆς παγκοσμιοποίησης ἀπὸ ὀρθόδοξη σκοπιὰ δὲν εἶναι ἀποκλειστικὸ και μόνο ζήτημα τῶν κληρικῶν ἢ ὀρισμένων λαϊκῶν θεολόγων. Ἀπεναντίας χρειάζεται ἐνασχόληση και ὀρθὴ ἀντιμετώπιση ὅλων τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, μὲ βαθιὰ ἀνάλυση και εἰσηγήσεις σχετικὰ μὲ τὰ ἐπιστημονικά, πολιτικά, πολιτιστικά και οικονομικά δεδομένα. Θὰ ἀπαιτηθεῖ συνεχῆς προσπάθεια σέ ὅλους τοὺς τομεῖς τῶν πολιτικοοικονομικῶν και ἀνθρωπιστικῶν ἐπιστημῶν. Θὰ χρειασθεῖ μεγάλος ἀγῶνας γιὰ νὰ διατηρηθεῖ

αὐτὸ τὸ πνεῦμα ποὺ θεμελίωσε ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς και διατηρήσανε στὴ συνέχεια οἱ Ἀπόστολοί Του. Αὐτὸ τὸ χρέος ἔχουμε ὅλοι ἔμεῖς οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοί, νὰ ἀγκαλιάσουμε τοὺς λαοὺς τῆς γῆς προσφέροντάς τους και διατηρώντας τὸ πνεῦμα τῆς ἀγάπης και τῆς συμφιλίωσης, «*ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ*». Αὐτὸς εἶναι ὁ ρόλος ποὺ καλεῖται νὰ παίξει ἡ Ὁρθοδοξία στὰ αἰτήματα τῶν καιρῶν γιὰ τὴν ὀλοκλήρωση τῆς παγκοσμιοποίησης.

Πάντως γεγονὸς εἶναι ὅτι ἡ παγκοσμιοποίηση προχωρᾷ μὲ γοργὸ ρυθμὸ και τίποτε δὲν

μπορεῖ νὰ τὴν ἀναστρίψει. Προσφέρει σέ ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα ὑπέροχες δυνατότητες και μεγάλες προοπτικές. Ἀλλ' ὁμως φέρνει μαζί της και ἀλυσιδωτὲς ἀναταραχές και ἀνακατατάξεις. Ἀνεξάρτητα, ὁμως, ὅποιες κι ἂν εἶναι αὐτὲς οἱ ἐπιπτώσεις, αὐτὴ πραγματώνεται χωρὶς μεγάλα ἐμπόδια. Χρειάζεται ἐπαγρύπνηση και μάλιστα κάτω ἀπὸ τὴ σκέπη και βοήθεια τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ προχωρᾷ ὁμαλὰ και χωρὶς κινδύνους πρὸς τὴν ὀλοκλήρωσή της. Πολὺ δὲ περισσότερο ἔμεῖς οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ ὀφείλουμε νὰ

μετέχουμε συνεχῶς στὴν παγκόσμια ἔνωση. Τελειώνοντας, λοιπόν, μπορούμε νὰ θυμηθοῦμε τὰ λόγια τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀλβανίας κ. Ἀναστασίου, ἀπὸ τὸ βιβλίο του «*Παγκοσμιότητα και Ὁρθοδοξία*», ποὺ γράφει σχετικὰ μὲ τὸ θέμα μας. «*Γιὰ νὰ ἀνταποκριθεῖ στὴ μεγάλη ἀποστολή τῆς ἡ Ὁρθοδοξία, στὰ παγκόσμια δρώμενα, θὰ πρέπει νὰ διατηρήσει ἀλώβητο τὸν μυστηριακό, σωτηριακό χαρακτήρα της, νὰ εἶναι ἀνοικτὴ στὶς ἀδιάκοπες ἀναζητήσεις τῆς ἀνθρωπότητας, και νὰ ζεῖ μὲ συνέπεια τὴν ἀναστάσιμη συνείδησή της και τὴν οἰκουμενική της εὐθύνη*».

Ἡ αὐθεντία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης

Τοῦ Ἀρχιμανδρίτου ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Πολλές φορές γινόμαστε δέκτες παραλόγων ἀκουσμάτων, προερχομένων ἀπὸ τὰ τηλεοπτικά καὶ ραδιοφωνικά μέσα ἐνημερώσεως. Αὐτὸ συνέβη καὶ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, ὅταν ὁ καταξιωμένος μουσικοσυνθέτης κ. Μαρκόπουλος ἀπεφάνθη, ὡς «εἰδήμων θεολόγος», ὅτι –ἀκουσον, ἀκουσον!!!– ἡ Παλαιὰ Διαθήκη πρέπει νὰ ἐξοβελισθῆ ἀπὸ τὰ ράφια τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν.

Ἄνθρωποι ἀνίδεοι, μὴ ἔχοντες καμμία σχέση μετὰ τὴν Θεολογία ἢ καὶ ἀπλῶς μετὰ τὴν μελέτη τῆς Ἁγίας Γραφῆς, Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, ἀποφαίνονται ἐναντίον καὶ τῶν δύο Βιβλίων ἢ τοῦ ἐνὸς ἐξ αὐτῶν –ὅπως ἀπεφάνθη ὁ πιὸ πάνω ἀναφερθεὶς ἐναντίον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης– ἀπορρίπτοντες αὐτήν, ὡς ἰουδαϊκὸ βιβλίον, ἀναφερόμενο στὴν ἱστορία τῶν Ἑβραίων καὶ περιέχον «σεξουαλικά ὄργια» καὶ ἀπάνθρωπες διατάξεις, μὴ συμφωνοῦσες μετὰ τὴν εὐρύτερη χριστιανικὴ διδασκαλία τῆς ἀγάπης.

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἤδη ἀπὸ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνες δέχθηκε τὰ πυρὰ τῶν διαφόρων αἰρετικῶν. Κατὰ τὸν ΙΘ' καὶ τὸν Κ' αἰῶνα, μετὰ ἀφετηρία τὴν Γερμανικὴ ὁμάδα «Deutsche Christen», ἡ ὁποία ἀπεσπάσθη ἀπὸ τὴν Προτεσταντικὴ Γερμανικὴ Εὐαγγελικὴ Ἐκκλησία, ἀσκεῖται ἐναντίον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης σφοδρὴ πολεμικὴ, ἰδιαίτερος ἀπὸ τὸν εὐρύτερα γνωστὸ πολέμὸ τῆς, τὸν προτεστάντη θεολόγο Α. Harnack.

Ὅλη αὐτὴ ἡ πολεμικὴ γίνεται γιὰ τὸν λόγο ὅτι τὸ βιβλίον αὐτὸ ἔχει παρανοηθεῖ ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενό του, προσεγγίζεται μονομερῶς, ὑπάρχει ἐναντίον του μεγάλῃ προκατάληψη καὶ ἐρμηνεύεται, τίς περισσότερες φορές, μέσα ἀπὸ ἰδεολογικὲς καὶ νοσηρὲς φυλετικὲς τοποθετήσεις. Αὐτὴ, ὅμως, ἡ ὑποτίμηση καὶ ἀπόρριψη τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης συμπαρασύρει σὲ ἀπόρριψη καὶ τὴν Καινὴ Διαθήκη.

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἀποτελεῖται ἀπὸ 49 κανονικὰ βιβλία. Γιὰ τὴν κανονικότητα καὶ τῶν 49 βιβλίων τῆς ὁμιλοῦν οἱ Ἀπόστολοι, οἱ Ἀποστολικοὶ Πατέρες, οἱ μετέπειτα Ἅγιοι Πατέρες, ἀπὸ τὸν Μέγα Ἀθανάσιο μέχρι καὶ τὸν Ἅγιο Νεκτάριο, ὁ Νομοκάνων τοῦ Μ. Φωτίου, οἱ Σύνοδοι Ἰππῶνος (393), Κερθαγένης (397) καὶ ἡ Πενθέκτη (692).

Τοιοτοτρόπως τὰ κείμενα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, στὴν Ἑλληνικὴ ἀπὸ τοὺς ἑβδομήκοντα καὶ στὴν Λατινικὴ (Vulgata) ἀπὸ τὸν Ἅγιο Ἰερώνυμο, καθιερώθηκαν πλεονὺς ὡς αὐθεντικὰ κείμενα, χωρὶς νὰ ὑποστοῦν τὴν παραμικρὴ μεταβολή. Τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς, ὅπως καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, εἶναι θεόπνευστα. Οἱ ἀλήθειες οἱ ὁποῖες ἐμπεριέχονται στὴν Παλαιὰ Διαθήκη εἶναι θεῖες καὶ ρυθμίζουν τὴν ζωὴ τῶν ἀνθρώπων «ἐν τῷ Θεῷ». Ὑπάρχει, βεβαίως, καὶ ὁ ἀνθρώπινος παράγων, ὅπως ἡ γλώσσα, τὸ ὕφος, τὸ φιλολογικὸ εἶδος, ἡ ἰδιοσυγκρασία, τὸ ἱστορικὸ πλαίσιο, τὸ πολιτιστικὸ ἐπίπεδο καὶ τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον τῆς ἐποχῆς.

Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ ὁ Θεάνθρωπος Κύριος, ἀποδεχόμενος τὸ βιβλίον αὐτό, δὲν εἶπε «οὐκ ἤλθον καταλῦσαι ὅ,τι ὑπάρχει ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ», ἀλλὰ περιόρισε τὴν μὴ κατάλυση στὸν Νόμον καὶ τοὺς Προφῆτες λέγοντας: «μὴ νομίσητε ὅτι ἤλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς Προφῆτας· οὐκ ἤλθον καταλῦσαι ἀλλὰ πληρῶσαι».¹

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, γράφοντας τὴν Β' Ἐπιστολὴν τοῦ πρὸς τὸν μαθητὴν του Τιμόθεο, τοῦ λέγει: «πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν».² Αὐτὰ τὰ λόγια ἀναφέρονται στὴν Παλαιὰ Διαθήκη. Ἄλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Θεάνθρωπος Κύριος ἀποδέχεται καὶ στηρίζει τὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἐμφανιζόμενος στὶς Συναγωγὰς, μελετῶν καὶ ἐρμηνεύων αὐτήν. «Καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι», μᾶς διασώζει ὁ Εὐαγγελιστὴς

Λεπτομέρεια από το έργο του Μιχαήλ Ἀγγέλου “Ἡ Δημιουργία”

Λουκάς.³ Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν ἀπεδέχετο, οἱ «φωτισμένοι» ἔξυπνοι ἐχθροὶ τῆς δὲν τὴν καταδέχονται (!). Ὁ Εὐαγγελιστὴς Μᾶρκος, γιὰ νὰ ὀμιλήσῃ περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν, παραπέμπει στὴν Παλαιὰ Διαθήκη.⁴ Ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ Συγγραφεῖς τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὅταν ἐκφράζονται μὲ τὸ «*γέγραπται γάρ*» ἢ «*ἵνα ἡ Γραφή πληρωθῇ*» ἢ «*ἡ Γραφή λέγει*» ἢ «*ἐρευνᾶτε τὰς Γραφὰς*» κ.λπ., περὶ ποίας Γραφῆς ὀμιλοῦν, ἂν ὄχι περὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης;

Ἐπομένως, μποροῦμε ἀβίαστα νὰ συμπεράνουμε ὅτι ἡ αὐθεντία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης στηρίζεται στὸν Ἴδιο τὸν Θεάνθρωπο Κύριο καὶ τοὺς Ἁγίους Του Ἀποστόλους. Μέσα ἀπ’ αὐτὸ τὸ θεόνευστο βιβλίο διακρίνουμε τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ ὡς ἄκτιστη ἐνέργεια στὴν Ἱστορία, ὄχι μόνον τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ γενικώτερα τοῦ Σύμπαντος κόσμου.

Ἡ Ἁγία μας Ἐκκλησία παρέλαβε ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη τὴν μονοθεΐα, τὴν κοσμολογία, τὴν ἀνθρωπολογία, τὴν διδασκαλία περὶ τοῦ ἀοράτου κόσμου καὶ τέλος τὴν ἐσχατολογία.

Ἔτσι ἀντιλαμβανόμεθα ὅλοι ὅτι στὴν

Παλαιὰ Διαθήκη δὲν περιγράφεται μόνον ἡ ἱστορία τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καταγράφονται ἐπιλεκτικὰ τὰ κύρια γεγονότα, τὰ ὁποῖα συνδέονται μὲ τὴν παρέμβαση τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ στὴν ἱστορία τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος Τὸν ἀπεδέχθη, γιὰ νὰ προετοιμασθῇ ὁ κόσμος καὶ νὰ ὑποδεχθῇ τὸν Σαρκωθέντα Λόγο τοῦ Θεοῦ Πατρός. Ἄνευ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ στηριχθῇ ἡ Καινὴ Διαθήκη, οὔτε νὰ γίνῃ καταληπτὸ τὸ Μυστήριον τῆς Θείας Οἰκονομίας.

Ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος λέει χαρακτηριστικά: «*Προέλαβε τὴν Καινὴν ἢ Παλαιὰ καὶ ἡρμήνευσε τὴν Παλαιὰν ἢ Καινὴν ... οὐκ ἐσβέσθη τὰ παλαιά· ἡρμηνεύθη γὰρ ἐν τῇ Καινῇ*».⁵

Ὅποιος, λοιπόν, δὲν ἀποδέχεται τὴν Παλαιὰ Διαθήκη κατὰ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο εἶναι αἰρετικὸς καὶ ἐπομένως ἀποκόπτεται ἀπὸ τὸ Σῶμα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

1. Ματθ. ε', 17.

2. Β' Τιμ. γ', 16.

3. Λουκ. δ', 16.

4. Μάρκ. ιβ', 26.

5. P.G. 50, 796.

Δέκα χρόνια μετά

Του Πρεσβ. ΘΕΟΦΑΝΗ ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΥ

Παράδοξο θαῦμα εἶναι τὸ μυστήριο τῆς Ἱερωσύνης, τὸ μυστήριο τῆς Δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου, ὅπου ἄνθρωπος με σάρκα καὶ ὅστᾳ καλεῖται νὰ διεξάγει ὑπηρεσίαν ἀγγέλων, ὅπου ὁ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τῆς Ἀληθείας, δίνει τὴν πνευματικὴ ἐξουσία στὸν ἱερέα νὰ Τὸ ἐπικαλεῖται καὶ νὰ Τὸ καταβιβάζει πρὸς καθαγιασμὸν τῶν Τιμίων Δώρων καὶ πρὸς ἀνάδειξη τοῦ ποιμνίου του πρὸ φωτεινοῦ κι ἀπὸ πυρωμένο χρυσάφι.

«Καὶ δὲν ἀμφιβάλλω», λέει ὁ Χρυσόστομος, «ὅτι ποτὲ δὲν θὰ μπορούσε ἀνθρώπινη ψυχὴ νὰ βαστάξει τὴ φωτιὰ τῆς θυσίας καὶ ὅτι ὅλα θὰ ἀφανίζονταν, ἂν δὲν ἐρχόταν ἄφθονη ἢ βοήθεια τῆς Χάρης τοῦ Θεοῦ».

Τρέμει κανεὶς ὅταν ἀντιληφθεῖ ὅτι ὁ ἱερέας ἀναλαμβάνει τὴν διεύθυνση τῶν οὐρανίων ὑποθέσεων με ἐξουσία πού δὲν ἔδωσε ὁ Θεὸς οὔτε στοὺς ἀγγέλους οὔτε στοὺς ἀρχαγγέλους καὶ φρίττει ὅταν ἀκούει τὸν χρυσορρήμονα Ἱεράρχη νὰ τοιζέει: «Ὁ Θεὸς Πατὴρ τὴν ἔδωσε στὸν Μονογενῆ Υἱὸ Του ὀλόκληρη τὴν ἐξουσία, βλέπω δὲ ὅτι ὁ Υἱὸς τὴν παραχώρησε ὅλη στοὺς ἱερεῖς, χωρὶς τὴν παρουσία τῶν ὁποίων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθοῦν οὔτε ἡ σωτηρία οὔτε τὰ ἀγαθὰ πού ὑποσχέθηκε ὁ Θεός, δεδομένου ὅτι ἡ Ἱερωσύνη ἀνοίγει διὰ τῶν μυστηρίων τὶς πύλες τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν στοὺς ἀνθρώπους».

Καὶ ἡ πνευματικὴ πανοπλία γιὰ ὅλα αὐτά; Ἄμεμπτη πολιτεία καὶ ἀκλινῆς πίστη. Διαζύγιο με τὴν ἁμαρτία καὶ γάμος με τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

«Ἡ Ἱερωσύνη εἶναι ἡ προσθήκη τῆς θυσίας τοῦ ἀνθρώπου στὴ θυσία τοῦ Θεοῦ» (Β. Γκεωργκίου). Εἶναι ἡ συνέχιση τοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ στὴ γῆ, δηλαδή ἡ διακονία τῆς καταλλαγῆς καὶ συμφιλίωσης τοῦ κόσμου με τὸ Θεό, ὁ ἁγιασμὸς τοῦ κόσμου. Ὁ ἱερέας ὀφείλει νὰ γίνεи «τοῖς πᾶσι τὰ πάντα,

ἵνα πάντως τινὰς» κερδίσει (Α΄ Κορ. 9, 22). Ὅφείλει νὰ γίνεи τὸ φῶς τῆς Μεταμόρφωσης στὸ Θαβώρ τῆς καθημερινῆς μας ζωῆς. Καλεῖται νὰ σταυρωθεῖ, νὰ σφαγεῖ ὡς πρόβατον, γιὰ νὰ ζήσει ὄντως ὁ κόσμος.

Ὁ ἱερέας εἶναι ὁ κατὰ Χάριν Ἐμμανουήλ, ὁ Θεὸς ἀνάμεσά μας. Ἡ Ζωὴ στὴ ζωὴ μας. Τὸ κατὰ Χάριν ἀνέσπερο φῶς στὸ σκοτάδι μας. Ἡ κατὰ Χάριν ἀθανασία, ἡ αἰωνιότητα στὴ φθορὰ καὶ τὸν θάνατό μας. Ὁ ἱερέας καλεῖται νὰ γίνεи ὁ κατὰ Χάριν Σωτήρας τῆς ἀνθρωπότητας. Πόσο ἔτοιμος καὶ πόσο ἄξιος ἄραγε πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς γιὰ μιὰ τέτοια ἀποστολή; Ἐρηνώ καὶ ὀδύρομαι, ὅταν ἐννοήσω τὸ ὕψος τῆς Ἱερωσύνης καὶ τὸ βάθος τῆς ἀδυναμίας μου...

Κάπως ἔτσι σκεπτόμουνα πρὶν ἀπὸ δέκα χρόνια περίπου, προετοιμαζόμενος γιὰ τὴν εἰς Πρεσβύτερον χειροτονία μου. Κι ἀκόμα εἶναι μπροστὰ στὰ μάτια μου ἡ μοναδικὴ στιγμή τῆς Παράδοσης τῆς μεγάλης ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗΣ τοῦ ἴδιου τοῦ ΧΡΙΣΤΟΥ, τὸν ὁποῖον ὀφείλω κι ὀφείλω νὰ διαφυλάξω ἀμώμητον καὶ νὰ τὸν παραδώσω, ὅταν μοῦ ἀπαιτηθεῖ κατὰ τὴν τελικὴ Κρίση, ἐλπίζοντας μόνο στὴν ἄφατη φιλανθρωπία Του.

Τὰ χρόνια ὅμως πέρασαν καὶ ἡ σκληρὴ πραγματικότητα τοῦ ἑαυτοῦ μου, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀδελφῶν μου, με φέρνει καθημερινὰ ἀντιμέτωπο με αὐτὴ τὴ φοβερὴ καὶ ὑπέροχη ἀποστολή. Τί ἀπὸ ὅσα ὀμολογοῦν ἐμπειρικὰ οἱ Πατέρες πέρασε ἀπὸ τὴ θεωρία στὴν πράξη; Στὴν πορεία πρὸς τὴ θέωση ποῦ βρίσκομαι; ποῦ βρίσκονται οἱ ἐνορίτες μου; Ἄραγε ἔβαλα ἀρχή; Ἄφησα τὸ Θεὸ νὰ με μεταμορφώσει ὅπως Ἐκεῖνος γνωρίζει; Ἐγινε ἡ ζωὴ μου μία παρατεταμένη Θεία Λειτουργία, πού συνεχίζεται κι ἔξω ἀπὸ τὸ Ναό; Ἀγάπησα καὶ πόνεσα πραγματικὰ τὸ ποιμνιό μου; Τοὺς ἔνωσα σὰν παιδιά μου;

Οι δύσκολες αυτές ἐρωτήσεις μοιάζουν νὰ μὴν ἔχουν τέλος. Ὅσο γιὰ τὶς ἀπαντήσεις ἀντιλαμβάνομαι ὅτι ὅσο πιὸ ἀληθινές θὰ εἶναι τόσο πιὸ πολὺ θὰ πονέσουν. Δὲν ὑπάρχει δυσκολότερο ἔργο ἀπὸ τὴν πορεία τῆς αὐτογνωσίας. Καὶ ἓνας ἱερέας εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖο νὰ ἀκολουθήσει τοῦτο τὸ δρόμο, γιατί ἀλλιῶς δὲ θὰ βρεῖ ποτέ τὴν πνευματικὴ του ἰσορροπία, προϋπόθεση ἀπαραίτητη γιὰ νὰ προσφέρει καὶ τὸ ἐλάχιστο στὴ διακονία του.

Ἔλα αὐτὰ τὰ χρόνια συνειδητοποίησα ὅτι γιὰ ἓναν ἱερέα τὸ κέντρο βάρους πέφτει ἐξ ὀλοκλήρου ὄχι στὸ τί μπορεῖ νὰ κάνει γιὰ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ ποιὸς μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ ἴδιος.

Ἡ ὅλη ἢ ἱστορία στὴν ἱερατικὴ διακονία εἶναι τελικὰ ἡ προσωπικὴ μυστικὴ πνευματικὴ ζωὴ, ἡ οὐσιαστικὴ ἐξάρτηση ἀπὸ τὸν «Ἄμνὸ καὶ Ποιμένα», ἡ θερμὴ προσευχή, ἡ ἄσκηση, ἡ μελέτη, ἡ καθημερινὴ ἐναγώνια ἀναζωπύρωση τοῦ ἐν ἐμοὶ χαρίσματος, τὸ βίωμα τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς διαρκoῦς Παρουσίας Του, ἡ συχνὴ ἐξομολόγηση καὶ καθοδήγηση ἀπὸ τὸν πνευματικὸ, τὸν ὁποῖο συνεχῶς πρέπει κανεὶς νὰ συμβουλευέται καὶ νὰ ὑπακούει, ἀλλὰ καὶ ἡ αὐτονόητη ἐκκλησιολογικὰ ὑπακοή στὸν Ἐπίσκοπο, χωρὶς τὴν ἐντολὴ καὶ εὐλογία τοῦ ὁποῖου κανένα «ἔργο» δὲν γίνεται ἀποδεκτὸ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Ἄν σὰν ἱερέας δὲν ἀναδείξω, παρὰ τὶς ἀδυναμίες καὶ τὰ πάθη μου, τὸ αὐθεντικὸ ὀρθόδοξο ἦθος τῆς εὐλικρίνειας, τῆς ταπει-

νωσης καὶ τῆς ἀγάπης ἐν Χριστῷ, τῆς ἀποκτησης τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, ἢ ἀκόμα χειρότερα, ἂν τὸ ἀμαυρώσω εἰσάγοντας καινὰ ἦθη (ἢ μᾶλλον δαιμόνια), τότε γιὰ ποιὸ λόγο χειροτονήθηκα;

Ἄν σὰν ἱερέας ἔπεσα στὴν παγίδα νὰ νομίσω ὅτι ἀπέκτησα ἐξουσία καὶ δύναμη ἐκμεταλλεόμενος τὴν ἄδολη καὶ αὐθόρμητη ἐκτίμηση τοῦ ποιμνίου ὄχι πρὸς τὸ ἄτομό μου ἀλλὰ πρὸς τὴν ἱερατικὴ μου ἀποστολή, μήπως ξέχασα πὼς ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ εἶμαι δούλος τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ; Μήπως χωρὶς τὸ Θεὸ καὶ τὸ λαὸ θὰ

ἤμουν καὶ («οὐχ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν» Ἐβρ. 4, 5);

Σωστὰ ἔχει λεχθεῖ πὼς ἴσως νὰ γίναμε κληρικοὶ πρὶν νὰ γίνουμε χριστιανοί, σὲ ἀπόλυτη συνάφεια ὅσων παλαιότερα συμβούλευε ἓνας παλιὸς Ἐπίσκοπος: «Παιδιά μου πρῶτα νὰ γίνουμε ἄνθρωποι καὶ μετὰ χριστιανοί». Ἄν ἀναστραφεῖ αὐτὴ ἡ κλίμακα, τὰ ἀποτελέσματα θὰ εἶναι ὀδυνηρά.

«Κύριος ποιμένει με...» (Ψαλμὸς 22, 1). Εἶμαι ἓνας κατὰ Χάριν ποιμένας σύμφωνα μὲ τὸ κάλεσμα τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος γίνεται πρῶτος ὁ Τα-

πεινὸς Ποιμένας μου καὶ αὐτὸ μοῦ ζητᾶ νὰ μὴ τὸ ξεχάσω ποτέ.

Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου σὲ κάθε ἐποχὴ διψᾷ γιὰ τὸ Θεό, θέλει νὰ πιστέψει ἀλλὰ χρειάζεται ὁ κατάλληλος ἄνθρωπος, ὅπως ἔλεγε χαριτωμένα ὁ μακαριστὸς π. Δημήτριος Γκαγκαστάθης: «Ὁ λαὸς πιστεύει, ἀλλὰ θέλει καὶ μερακλή τσοπάνο. Αὐτὸ κατάλαβα ἐγώ». Ἐγὼ τὸ κατάλαβα;

Γκόλ ή άνθρωπιά...

Σ τόν κοινωνικό χῶρο βρίσκονται τὰ γήπεδα τῶν ἐθνικῶν καὶ διεθνῶν συναντήσεων. Μέλη τῆς κοινωνίας μας οἱ παίκτες, οἱ ἀθλητικοὶ παράγοντες, οἱ θεατές. Πολλές ἑκατοντάδες ἄνθρωποι, ὁ ἕνας δίπλα στὸν ἄλλον, στὶς συνήθεις ἀσφυκτικὰ γεμάτες κερκίδες. Δέν εἶναι ἐπομένως δυνατὸ ν' ἀφήνει ἀνεπηρέαστο τὸν καθένα, τὸ συνεχῶς διογκούμενο πρόβλημα τῆς βίας καὶ στοὺς χώρους αὐτοῦς· ἰδίως μετὰ τὰ θλιβερὰ ἐπεισόδια, μετὰ τὴ λήξη τῆς συναντήσεως κορυφῆς Παναθηναϊκοῦ - Ὀλυμπιακοῦ, λίγες ἡμέρες πρὶν, στὸ γήπεδο τῆς λεωφόρου Ἀλεξάνδρας. Τὰ γεγονότα γνωστά, ὅπως καὶ ὁ ἀπόηχος... Παρέλκει ὁ σχολιασμός. Ἔχουν τόσα καὶ τόσα εἰπωθεῖ, ἐξ αἰτίας τῆς αἵματηρῆς ἐξελίξεως καὶ γραφεῖ.

Ἐμεῖς ἀπλῶς ἓνα ἐρώτημα «ἀφελές» θὰ διατυπώσουμε (προφανῶς ρητορικό):

— Τί ἄραγε φταίει, πού τις πιὸ πολλές φορές μέσα στὰ γήπεδα —ἀντὶ γιὰ τὴ μπάλα— κλωτσοῦν τὴν εὐγένεια, τὴν ἀξιοπρέπεια, τὸν ἀλληλοσεβασμό, τὴν ἀνθρωπιά;

Τριακόσια δηνάρια «ἀρετῆς»

Σ κλητὴ γραφικὴ: Πρὶν ἀπὸ τὴ θριαμβικὴ εἴσοδο τοῦ Ναζωραίου στὴν Ἱερουσαλήμ, γράφεται ἓνας θρίαμβος ταπεινός, δίχως θορύβους καὶ ἀλαλαγμούς, στὴ Βηθανία. Πρὶν ἐνθρονιστεῖ ὁ μοναδικὸς Βασιλεὺς στὸν Σταυρό, γίνεται κατὰ κάποιον τρόπο ἡ χρῆση Του.

Γοητευμένη ἡ Μαρία ἀπὸ τὴ μουσικὴ τῶν λόγων Του, γεμάτη εὐγνωμοσύνη γιὰ τὸν ἀδελφὸ τῆς, ραίνει τ' ἄχραντα πόδια Του μὲ μῦρο πολὺτιμο καὶ τὰ σκονπίζει μὲ τὰ μαλλιά τῆς κεφαλῆς τῆς. Τὴ σημασία τῆς ἱερῆς αὐτῆς σπονδῆς καὶ τὸ μεγαλεῖο τῆς, δέν τὰ ἔνιωσε ὁ «παράνομος Ἰούδας». Σκοτεινὴ φυσιογνωμία, ἐξανίσταται ὑποκριτικὰ γιὰ τὴ «σπατάλη» τάχα τοῦ μύρου.

Κατὰ τὴ γνώμη του, ἔπρεπε νὰ πουληθεῖ καὶ τὸ ἀντίτιμο (300 δηνάρια) νὰ δοθεῖ στοὺς φτωχοὺς: Ὁ... φιλόπτωχος! Χαρακτηριστικὰ μᾶς πληροφορεῖ ὁ Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης: «*Εἶπε δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης ἦν καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζει*». Σύνεση πανουργίας. Προσωπεῖον ὑποκρισίας· Φιλανθρωπίας προσποίηση. Ἡ καρδιά του περιορισμένη μέσα στὸ ταμεῖο τῆς Μαθητικῆς Ὁμάδας (τὸ γλωσσόκομον).

Καὶ σήμερα δέν λείπουν οἱ τύποι αὐτοί. Ὑλόφρονες, δίχως καμὰ πνευματικὴ ἀνάταση καὶ ἰδανικά. Ἡ μᾶλλον, γιὰ ἰδανικά κόπτονται —καὶ μάλιστα μεγαλόστομα— γιὰ νὰ τὰ προδίνουν ὅμως καὶ νὰ τὰ ἐκμεταλλεύονται... Μετροῦν τὰ πάντα μὲ τὸν πήχυ τοῦ συμφέροντος. Ἐξετάζουν μὲ πνεῦμα ὑλιστικό, πράξεις ἀνώτερες. Φτάνουν, στὶς ἡμέρες μας νὰ σαρκάζουν τοὺς πρωταγωνιστὰς ἔργων ἐξόχως ὑψηλῶν. Θυμᾶστε, ἀσφαλῶς, κάποια χεῖλη πού πρὸ καιροῦ προσεπάθησαν τὴν ἐποποιία τοῦ Ζαλόγγου νὰ ἐμπαίξουν... Βέβαια γι' αὐτοὺς τέτοια ὑπέροχα γεγονότα καὶ ἱστορικὰ ὄροσημα, εἶναι «ἀνοησία» σωστή... Πόση ὅμως λάμψη θὰ ἔλειπε ἀπὸ τὴν Ἱστορία μας, ἂν δέν περιεῖχε τέτοιες ἡρωικὲς αὐτοθυσίες. Γύρω στὴ σύγκρουση πνεύματος καὶ ὕλης πλέκεται ἡ Ἱστορία.

Ἄν ὑπάρχει κάτι πού ὑποβιβάζει τοὺς ἀνθρώπους, αὐτὸ εἶναι ἡ ὑποκρισία, ἡ καπηλεία ἀπὸ μέρους μας, τοῦ Πνεύματος.

Ἄς καθαρίσουμε τὰ μάτια μας ἀπὸ τὸ τσιμέντο καὶ πάνω ἀπ' τὸ «γλωσσόκομο» τοῦ χυδαίου ὑλισμοῦ, ἄς τοποθετήσουμε τὸ μυροδοχεῖο τῆς λατρείας πρὸς τὸ Πνεῦμα. Εἴμαστε —πρέπει νὰ εἴμαστε— Ἄνθρωποι!

Σταυρωτὲς ἢ σταυρωμένοι;

Εἶναι ἀγώνας ἡ ζωὴ, θυσία, σταυρός. Στάδιο ὁ χρόνος τῆς ἐπίγειας πορείας μας. Καὶ στρατιώτης τοῦ πνευματικοῦ ἀγώ-

να ὁ κάθε ἄνθρωπος. Σὲ μία μόνιμη ἐπι-στράτευση, γιὰ ἓνα σκοπὸ ὑψηλό, γιὰ ἓνα ἰδανικό. Τὰ ἰδανικά θέλουνε θύματα. Τοῦτο εἶναι ἀντίθετο στοῦ νόμο τῆς ζωῆς· Φαινομενικά ὅμως. Ὁ Κύριος, ποῦ ἐπέφερε ἀνατροπὴ τοῦ «σκέπτεσθαι» καὶ τοῦ «ἐνεργεῖν», ἐξαγγέλλει μὲ τετράγωνη λογική, κάτι ποῦ ὁ ἴδιος πραγματοποίησε πρῶτος, κατὰ τρόπο μοναδικό: Τὴ θυσία τῆς ζωῆς γιὰ χάρη ἑνὸς ἰδεώδους ὑψηλοῦ. Πάνω στοῦ Σταυροῦ τοῦ Γολγοθᾶ ἔχει μυσταγωγηθεῖ ἡ μεγάλη θυσία τοῦ Θεανθρώπου γιὰ χάρη τοῦ ἀνθρώπου!

Ἰερουργοῦμε κι ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι μέσα στοῦν χρόνον. «*Αἶροντες τὸν Σταυρόν*», ἀνεβαίνουμε κι ἐμεῖς τὸ Γολγοθᾶ, μὲ τὴν ἐνίσχυση τοῦ πρώτου Σταυροφόρου. Ἄρκει τὸ Ἰδανικό ποῦ θὰ μᾶς ἐμπνέει, νὰ ἐμπνέεται κι αὐτὸ ἀπὸ τὴ θυσία τοῦ Σταυροῦ Του.

Σήμερα οἱ ἄνθρωποι ἔπαψαν νὰ ἔχουν τὸν Σταυρὸ σκοπὸ τῆς ζωῆς. Καταντοῦν γι' αὐτό, ζωόφυτα, ἀνθρωποειδῆ, βοσκηματώδεις ὑπάρξεις. Ἀποφεύγουν τὸ Σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ κι ἐν τούτοις φορτῶνονται χίλιους δυὸ ἄλλους ἰδιοτελεῖς σταυρούς, πολὺ πιὸ βαρεῖς καὶ πικροὺς... Ὅποιος ἀγαπᾷ τὸν ἑαυτό του, σταυρώνει τοὺς ἄλλους. Ὅποιος ἀγαπᾷ τοὺς ἄλλους, σταυρώνεται γι' αὐτούς! Θυσιάζοντας οἱ τελευταῖοι τὴ ζωὴ τους, στήν πραγματικότητα τὴν κερδίζουν. Τὴν κατακτοῦν μέσα στήν Αἰωνιότητα!

Τότε γιὰ τὴν προδοσία Του Τώρα γιὰ τὴν ἀγάπη Του!..

Τὰ τριάντα ἀργύρια, τοῦτες ἰδιαίτερα τὶς ἡμέρες, «δίνουνε καὶ παίρνουν» σὰν ἔκφραση ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, ποῦ ριγοῦν κάτω ἀπὸ τὸ σιδερένιο πέλμα τῶν φριχτῶν ἀναμνήσεων καὶ τῶν τύψεων. Ἡ τιμὴ τῆς Ἀγάπης: 30 ἀργύρια! Τόσο τὴν κοστολόγησαν οἱ ἀδίσταχτοι Φαρισαῖοι...

Πρὸ καιροῦ πληροφορηθήκαμε ὅτι μαθητὲς ἑνὸς λυκείου συγκέντρωσαν τὸ ποσὸ γιὰ τὴν πολυήμερη ἐκδρομὴ καὶ τὸ προσέ-

φεραν σὲ ἀναξιοπαθοῦντα συμμαθητῆ, ὁ ὁποῖος εἶχε ὑποστῆ σοβαρὲς ἐγχειρήσεις καὶ πρόκειται νὰ ταξιδέψει στοῦ ἐξωτερικό γιὰ νὰ συνεχίσει τὴ λεπτεπίλεπτη θεραπεία.

Δύο χιλιάδες χρόνια πρὶν, κάποιοι οὐκ οἶδασι τί ἐποίησαν. Σήμερα, κάποιοι, τὸ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετο. Τότε 30 ἀργύρια. Τώρα μερικὲς χιλιάδες εὐρώ. Τὰ πρῶτα γιὰ τὴν προδοσία τοῦ Χριστοῦ. Τὰ δεύτερα γιὰ τὴν ἀγάπη Του! Τὰ παιδιὰ αὐτὰ ἔμπρακτα ἐπούλωσαν τὶς πληγὲς τῆς Σταυρωμένης Ἀγάπης!..

— Χριστὸς (ἡ Ἀγάπη) ἀνέστη!

«Ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε...»!

Ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ ἀγγίζει — ἄς ἐπιτραπῆ ἡ ἔκφρασις— περισσότερο τοὺς Ἕλληνας εἴτε στή μητροπολιτικὴ Ἑλλάδα κατοικοῦν εἴτε συγκαταλέγονται στήν ἄλλη Ἑλλάδα, τῶν ἀποδήμων, πανηγυρίζουν καὶ συμμετέχουν καὶ μὲ τὸ τελευταῖο κύτταρο στή νίκη τοῦ θανάτου, νίκη τοῦ Θεανθρώπου Κυρίου μας. Οἱ Ρωμιοί, ἀπὸ τὴ βόρεια Μακεδονία μέχρι τὴ νότια Κρήτη κι ἀπὸ τὴ Λέσβο ὡς τὴν Κεφαλλονιά, ἐξωτερικεύουν ποικιλόμορφα τὰ λαμπριάτικα αἰσθήματα καὶ συναισθήματα ποῦ τοὺς κατακλύζουν. Λές καὶ τώρα ἀντικρῶν τὸ κενὸ Μνημεῖο, λές καὶ τώρα ἀκοῦν ἔκθαμβοι «*νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς, περιβεβλημένον στολὴν λευκὴν*» νὰ τοὺς λέει: «*Ἰησοῦν ζητεῖτε, τὸν Ναζαρινὸν τὸν Ἐσταυρωμένον; Ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε...*»!

Γιορτάζει ὁ κάθε Ρωμιὸς ἀγκαλιασμένος μὲ τὴ φύση ποῦ τὸν συντροφεύει. Γιορτάζει μ' ἓνα τρόπο ξεχωριστό, μοναδικό, ποῦ τὸν κάνει νὰ ξεχωρίζει...

Ἄς προσέχουμε ὅμως: Ὁ γιορτασμός τῆς Ἀναστάσεως, δὲν εἶναι μόνον «*πανηγύρι*». Εἶναι καὶ προβληματισμὸς εὐθύνης τοῦ καθενός, εὐθύνης ποικιλόμορφης. Ὁ καθένας ἄς ρίξει μία ματιὰ στοῦ βιβλίου τῆς καρδιάς του κι ἄς τὸ ἐρμηνεύσει προσωπικά...

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ

στιγμιότυπα

Φωτογραφίες Χρήστου Μπόνη

Έπίσκεψη του Ίρανού
Προέδρου Δημοκρατίας
κ. Μοχαμέντ Χαταμί στην Ίερά
Άρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν
(15.3.2002)

Συνάντηση του Γεν. Γραμματέα
του Παγκοσμίου Συμβουλίου
Ἐκκλησιῶν κ. Konrad Raiser με
Ἀντιπροσωπεία τῆς Ἐκκλησίας
τῆς Ἑλλάδος
(21.3.2002)

Ἀπό τὴν ἐπίσκεψη τοῦ
Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου
Τιράνων, Δυρραχίου καὶ πάσης
Ἀλβανίας κ. Ἀναστασίου, στὴν
Ἱ. Μητρόπολη Φθιώτιδος

Τιμητικὴ ἐκδήλωση
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
γιὰ τὴ συμπλήρωση 170 ἐτῶν
ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Ἱ. Καποδίστρια
(20.3.2002)

Ἀρχιεπισκοπική καί Συνοδική Θεία
Λειτουργία τήν Κυριακή τῆς Ὁρθο-
δοξίας στό Μητροπολιτικό Ναό
Ἀθηνῶν
(24.3.2002)

Ἐπίσκεψη τῶν παιδιῶν τῆς «Ἐνο-
ριακῆς νεανικῆς ἀντίστασης» τῆς
ἐνορίας τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Εὐαγγελι-
στρίας Λευκάδος στήν Ἱερά Ἀρχιε-
πισκοπή Ἀθηνῶν

Ἀπό τόν ἑορτασμό τῆς Ἁγίας
Θεοδώρας, Βασιλίσσης Ἄρτης
(11.3.2002)

Ἀπό τόν ἑορτασμό τῆς Ἁγίας
Θεοδώρας, Βασιλίσσης Ἄρτης,
προεξάρχοντας τοῦ Μακ.
Ἀρχιεπισκόπου κ. Χριστοδούλου
(11.3.2002)

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΑΛΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.
Ι ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑ - GREECE
ΤΗΛ.: 7218308, FAX: 7218336
ISSN 1105-7293

PORT
PAYÉ
HELLAS

ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΗ
ΤΕΛΟΣ

Αριθμ. Έγκρισης
11800 00000008

